

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
методик та технологій
дошкільної освіти
професор Луценко І. О.

«18» травня 2020 р.

ПРОГРАМА ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ

Освітній рівень	«Бакалавр»
Спеціальність	012 «Дошкільна освіта»
Випускний екзамен	Комплексний кваліфікаційний Захист бакалаврської роботи

Київ – 2020

Робоча програма з підсумкової атестації для студентів першого (бакалаврський) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» на 2019/2020 н.р.

Розробники: Луценко І.О., доктор педагогічних наук, професор;
Гальченко В.М., кандидат психологічних наук, доцент;
Довбня С.О., кандидат педагогічних наук, доцент;
Левінець Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент;
Мордоус І.О., кандидат педагогічних наук, доцент;
Поворознюк С.І., кандидат філологічних наук, доцент;
Волощенко Н.О., старший викладач;
Дроздова Д. С., викладач.

Рецензенти: Богініч О.Л., кандидат педагогічних наук, професор;
Рейпольська О.Д., кандидат педагогічних наук, доцент.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри методик та технологій дошкільної освіти протокол № 10 від «18» травня 2020 р.

Робоча програма затверджена на засіданні Вченої ради факультету педагогіки та психології № ____ від «__» _____ 2020р.

Завідувач кафедри _____ проф. Луценко І.О.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Підсумкова атестація – це процес встановлення відповідності рівня якості отриманої вищої освіти вимогам стандартів вищої освіти на етапі завершення навчання. Підсумкова атестація проводиться на підставі оцінювання якості підготовки фахівців відповідно до Стандарту вищої освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Принципами формування й реалізації системи засобів державної діагностики якості знань фахівця зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» є: уніфікація, комплексність, взаємозамінність і взаємодоповненість, актуальність, інформативність, дієвість, індивідуальність, диференційованість, об'єктивність і відкритість, єдність вимог, предметність, інноваційність, валідність, варіативність.

Програма підсумкової атестації для випускників першого (бакалаврський) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» розроблена з урахуванням Закону України «Про вищу освіту» та нормативно-правових документів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: «Положення про екзаменаційну комісію в НПУ імені М. П. Драгоманова» (2015 р.), «Положення про організацію освітнього процесу в НПУ імені М. П. Драгоманова» (2019 р.).

Задля перевірки в здобувачів освіти рівня сформованості професійних компетентностей і результатів навчання (табл.1), передбачено проведення підсумкової атестації у двох частинах: комплексний кваліфікаційний екзамен і захист бакалаврських робіт.

Об'єктом оцінювання якості підготовки фахівця є сукупність знань, умінь і навичок, набутої ним системи компетенцій щодо організації освітнього процесу з дітьми дошкільного віку, відтворених у процесі виконання комплексних кваліфікаційних завдань і під час захисту бакалаврської роботи. Комплексний кваліфікаційний екзамен дозволяє перевірити компетентності відповідно до базової спеціальності, а в процесі захисту здобувачі мають змогу продемонструвати сформованість компетентностей і результатів навчання, зокрема й у контексті вузькопрофільної складової освітньо-професійних програм.

Організація проведення підсумкової атестації 2019/2020 н.р. має свою специфіку, регламентовану Листом Міністерства освіти і науки України №1/9-249 від 14.05.2020 р. «Щодо організації поточного, семестрового контролю атестації здобувачів освіти із застосуванням дистанційних технологій», «Додатком до Положення про організацію освітнього процесу в НПУ імені М. П. Драгоманова» (2020 р.) та «Додатком до Положення про екзаменаційну комісію в НПУ імені М. П. Драгоманова» (2020 р.)

**Компетентності та результати навчання випускника першого
(бакалаврського) рівня зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта»**

Програмні компетентності	Програмні результати навчання
<p>КЗ-1. Здатність до продуктивного (абстрактного, образного, дискурсивного, креативного) мислення.</p> <p>КЗ-3. Здатність ідентифікувати, формулювати та розв'язувати проблеми.</p> <p>КЗ-4. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p> <p>КЗ-5. Здатність до планування, складання прогнозів і передбачення наслідків своїх дій</p> <p>КЗ-6. Здатність до співпраці і взаємодії в команді.</p> <p>КЗ-7. Здатність до самокритики і сприймання конструктивної критики.</p> <p>КЗ-8. Здатність приймати рішення і діяти відповідно до морально-етичних і правових норм.</p> <p>КЗ-9. Здатність до вільного спілкування і співпраці державною та рідною мовами (усно і письмово).</p> <p>КЗ-10. Здатність до вільного користування засобами сучасних інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>КЗ-11. Здатність до забезпечення безпеки діяльності власної та інших учасників освітнього процесу.</p> <p>КЗ-12. Здатність до управління якістю роботи, що виконується.</p> <p>КЗ-13. Здатність створювати команду, мотивувати її членів та досягати спільних цілей.</p> <p>КЗ-14. Здатність до проектної організації діяльності</p> <p>ФК-1. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).</p> <p>ФК-2. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій, перцептивних, мнемічних процесів,</p>	<p>РН-1. Розуміти і визначати соціально-культурні передумови дошкільної освіти (педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби); знаходити типові ознаки і специфіку процесів виховання, навчання, освіти і розвитку дітей у ранньому і дошкільному віці.</p> <p>РН-2. Розуміти, описувати і аналізувати явища з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять і категорій.</p> <p>РН-3. Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку в нормі, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими потребами.</p> <p>РН-4. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової – та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання у розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.</p> <p>РН-5. Інтерпретувати зміст і вимоги БКДО та варіативних програм дошкільної освіти, рекомендованих МОН України, обирати адекватні методики для їх забезпечення.</p> <p>РН-6. Обирати і застосовувати алгоритм професійних дій для організації освітнього процесу з дітьми раннього і дошкільного віку в умовах ЗДО і сім'ї.</p> <p>РН-7. Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами; організовувати роботу з батьками та іншими суб'єктами освітнього процесу.</p> <p>РН-8. Планувати освітньо-виховну роботу з урахуванням вікових і індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими потребами та складати прогнози щодо її ефективності.</p> <p>РН-9. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний освітній процес ЗДО.</p> <p>РН-10. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу; здійснювати управління його якістю, керуючись психолого-педагогічними</p>

<p>різних форм мислення та свідомості у дітей раннього і дошкільного віку.</p> <p>ФК-3. Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості (“Я” дитини і його місце в довкіллі).</p> <p>ФК-4. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими, навчання дітей раннього і дошкільного віку рідної і української (державної) мов.</p> <p>ФК-5. Здатність до навчання дітей раннього і дошкільного віку суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки, навичок екологічно доцільної поведінки і діяльності у природі.</p> <p>ФК-6. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста, повага до державних символів України, інтерес і повага до національних традицій, звичаїв, свят, обрядів, народних символів).</p> <p>ФК-7. Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку елементарних уявлень про різні види мистецтва і засоби художньої виразності (слово, звуки, фарби тощо), естетичного ставлення до довкілля, емоційного сприймання і переживання творів мистецтва.</p> <p>ФК-8. Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку та формування у них досвіду самостійної творчої діяльності у різних видах мистецтва (образотворче, музичне, театральне).</p> <p>ФК-9. Здатність до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами</p>	<p>принципами організації освітнього процесу в системі дошкільної освіти при реалізації завдань виховання, цілями навчання і розвитку дітей раннього та дошкільного віку в ЗДО і сім'ї.</p> <p>РН-11. Використовувати вміння і навички для збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.</p> <p>РН-12. Володіти вміннями і навичками, необхідними для реалізації Базового компонента дошкільної освіти та чинних освітньо-професійних програм; визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.</p> <p>РН-13. Проектувати педагогічні заходи із залученням фахівців суміжних галузей (психологів, соціальних педагогів, логопедів, учителів, лікарів, фізичних реабілітологів тощо), батьків, громадських діячів та ін. для реалізації завдань всебічного гармонійного розвитку дітей.</p> <p>РН-14. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку; здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.</p> <p>РН-15. Знаходити інформацію та самостійно аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини; визначати критерії і показники психічного й психофізичного розвитку дітей на різних етапах раннього та дошкільного віку; враховувати отримані дані при виборі методик і технологій навчання і виховання, визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку; розробляти ефективні індивідуальні програми соціалізації й адаптації дітей раннього та дошкільного віку.</p> <p>РН-16. Вміти використовувати сучасні кваліметричні методики діагностування дітей дошкільного віку: обдарованих дітей, дітей, які розвиваються в нормі, дітей із особливими потребами; оцінювати особистісні досягнення кожної дитини; враховувати індивідуальні особливості дітей та розробляти</p>
--	---

<p>фізичних вправ і рухової активності. ФК-10. Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку навичок здорового способу життя, навичок безпечної поведінки і діяльності в побуті, природі і довкіллі як основи культури здоров'я (валеологічної культури) особистості. ФК-11. Здатність до індивідуального і диференційованого розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливими потребами відповідно до їхніх можливостей (інклюзивна освіта). ФК-12. Здатність до розуміння специфіки галузі дошкільної освіти та професії вихователя дітей дошкільного віку, вияву професійної спрямованості, емоційно-ціннісного ставлення до дитини. ФК-13. Здатність до проектування і здійснення освітнього процесу в закладі дошкільної освіти з урахуванням сучасної соціокультурної ситуації та рівня розвитку особистості дитини. ФК-14. Здатність до побудови комунікативних стратегій міжособистісного спілкування суб'єктів-учасників освітнього процесу закладу дошкільної освіти.</p>	<p>дитиноцентричні творчо-розвивальні, освітньо-розвивальні, корекційно-розвивальні та інші адресно спрямовані технології й методики. РН-17. Застосовувати весь спектр психолого-педагогічних заходів, засобів і педагогічних впливів для реалізації завдань національного, духовного, фізичного, морального, розумового, правового, трудового, екологічного, економічного, гендерного, статевого, міжкультурного, естетичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. РН-18. Впроваджувати перспективні розвивальні та інформаційно-комунікаційні технології виховання і навчання в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, передбачати їх освітній ефект і оцінювати досягнуту результативність; добирати оптимальні методи та ефективні форми і різноманітні засоби педагогічного впливу на дітей у процесі їхнього виховання, навчання і розвитку та в конкретних ситуаціях суб'єкт-суб'єктної взаємодії вихователя з дітьми. РН-19. Здійснювати різні види планування в закладі дошкільної освіти; добирати доцільні для реалізації завдань дошкільної освіти форми планів та розробляти конспекти різних форм освітньої діяльності з урахуванням вікових особливостей та індивідуальних відмінностей дітей, провідних чинників розвитку, основних принципів дошкільної освіти та вимог до навчання й виховання дітей раннього і дошкільного віку. РН-20. Володіти технологіями дошкільної інклюзивної освіти; вміти організовувати групове й індивідуальне навчання і виховання дітей із особливими потребами. РН-21. Оцінювати власну діяльність з позицій культурно-історичної, екологічної, духовної, морально-естетичної, педагогічної цінності.</p>
<p>Компетентності та результати навчання випускника першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» відповідно до освітньо-професійної програми «Дошкільна та інклюзивна освіта»</p>	
<p>Здатність до вивчення індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів дітей з особливими освітніми потребами. Здатність до адаптації навчальних матеріалів з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми</p>	<p>Володіти педагогічним інструментарієм вивчення індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів дітей з освітніми потребами, сприяти виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів. Вміти адаптувати навчальні матеріали та підходи з урахуванням психофізичних порушень дитини задля допомоги їй у виконанні навчально-пізнавальних завдань та</p>

<p>потребами в інклюзивному освітньому середовищі.</p> <p>Здатність до проведення навчально-розвивальних, виховних, соціально-адаптаційних заходів, використання технологій інклюзивної освіти у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивній групі закладу дошкільної освіти.</p> <p>Здатність до співпраці з фахівцями команди супроводу дітей з особливими освітніми потребами та їхніми батьками.</p>	<p>залучення до різних видів дитячої діяльності.</p> <p>Вміти використовувати програми розвитку для дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами, сучасне методичне забезпечення, технології інклюзивної освіти; сприяти виконанню кожною дитиною індивідуальної програми розвитку, оцінювати її досягнення та аналізувати динаміку розвитку.</p> <p>Вміти використовувати різноманітні інформаційні ресурси та способи отримання інформації для виконання професійних завдань, будувати процес спілкування з батьками, особами, які їх замінюють, фахівцями команди супроводу дотримуючись принципів толерантності та співробітництва.</p>
<p>Компетентності та результати навчання випускника першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» відповідно до освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта та психологія»</p>	
<p>Здатність до психолого-педагогічного осмислення явищ психічного розвитку, логіки та закономірностей становлення психічних процесів дитини, властивостей і якостей її особистості.</p> <p>Здатність до здійснення психодіагностики рівня розвитку пізнавальної, мотиваційно-вольової сфери, психомоторики, здібностей, характеру, темпераменту, функціональних станів, особистісних рис та акцентуацій у нормі та при психічних відхиленнях.</p> <p>Здатність до надання консультативно-методичної допомоги всім учасникам освітнього процесу закладу дошкільної освіти з питань розвитку, виховання та навчання дітей, психологічних підходів щодо організації їх життєдіяльності.</p> <p>Здатність до виконання завдань превентивного чи корекційного характеру щодо усунення виявлених недоліків або відхилень психічного, особистісного розвитку дитини.</p>	<p>Вміти використовувати сучасні психодіагностичні методи дослідження рівнів розвитку в дітей дошкільного віку пізнавальної та мотиваційно-вольової сфери, психомоторики, здібностей, характеру, темпераменту, функціональних станів, особистісних рис.</p> <p>Вміти діагностувати конфліктні ситуації, що можуть виникати у взаєминах суб'єктів освітнього процесу, розв'язувати конфлікти, враховуючи причини їх виникнення; проводити профілактичну роботу, використовуючи власний психологічний ресурс.</p> <p>Вміти добирати і застосовувати стандартизовані методики превентивної та корекційно-розвивальної спрямованості, інноваційні технології адаптації дитини раннього та дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти, попередження відхилень у її особистісному розвитку.</p> <p>Вміти будувати стратегію співпраці педагогів із батьками в рамках реалізації оптимальної розвивальної траєкторії розвитку особистості дитини з урахуванням її індивідуально-типологічних властивостей та інтересів.</p>
<p>Компетентності та результати навчання випускника першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» відповідно до освітньо-професійної програми «Дошкільна та початкова освіта»</p>	
<p>Здатність проєктувати та реалізовувати індивідуальну</p>	<p>Знати та розуміти основи дидактики і теорії виховання учнів молодшого шкільного віку,</p>

<p>освітньо-розвивальну траєкторію дитини, використовуючи механізм забезпечення перспективності та наступності між дошкільною та початковою ланками освіти.</p> <p>Здатність застосовувати основи теорії та методик початкової освіти у професійній діяльності, добирати та розробляти дидактичні ресурси (в тому числі з застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій), організаційні форми навчання для формування та оцінювання ключових і предметних компетентностей учнів згідно з вимогами до рівня їх загальноосвітньої підготовки з освітніх галузей Державного стандарту початкової загальної освіти.</p>	<p>нормативного забезпечення та засад функціонування початкової освіти на сучасному етапі розвитку національної школи.</p> <p>Вміти формувати в учнів ключові й предметні компетентності, згідно з державними вимогами до рівня їх загальної підготовки з мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної освітніх галузей Державного стандарту початкової загальної освіти на уроках, в позаурочній та позакласній роботі.</p> <p>Вміти створювати оптимальні умови для розвитку, виховання і навчання дитини дошкільного та молодшого шкільного віку, здійснюючи контроль за динамікою їх психофізичного розвитку, розвивальним ефектом освітніх програм та педагогічних технологій.</p>
<p>Компетентності та результати навчання випускника першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» відповідно до освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта та іноземна мова»</p>	
<p>Здатність до визначення психофізіологічної готовності до вивчення іноземної мови, рівня сформованості артикуляційного апарату, фонематичного слуху, кола пізнавальних інтересів дітей раннього і дошкільного віку.</p> <p>Здатність до проектування та реалізації оптимального змістового і методичного наповнення процесу формування у дітей дошкільного віку англійської мовної компетенції.</p> <p>Здатність удосконалювати процес формування у дітей основ автентичної вимови, збагачення словникового запасу, розвитку навичок граматично правильного оформлення мовлення англійською мовою шляхом інтеграції її елементів у різні види діяльності дітей, реалізації сучасних педагогічних технологій.</p> <p>Здатність забезпечувати наступність у вивченні іноземної мови між дошкільною та початковою ланками освіти</p>	<p>Вміти застосовувати сучасні технології, методи, прийоми, форми роботи з метою формування в дітей дошкільного віку основ автентичної вимови іноземною мовою, іншомовного словникового запасу, навичок граматично правильного іншомовного мовлення, зв'язного діалогічного та монологічного мовлення, вмінь іншомовного спілкування з дорослими й однолітками.</p> <p>Вміти забезпечувати науково обґрунтований логічно завершений процес залучення дітей дошкільного віку до активної навчально-пізнавальної діяльності іноземною мовою на засадах інтегративного підходу та з урахуванням вимог полікультурного оточення.</p> <p>Вміти забезпечувати цілісність сприйняття іноземної мови, проектувати і реалізовувати адаптивну програму входження дитини дошкільного віку в іншомовний світ із урахуванням принципу наступності між дошкільною та початковою ланками освіти.</p>

ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Комплексний кваліфікаційний екзамен передбачає виконання комплексу атестаційних завдань і є формою кваліфікаційних випробувань щодо об'єктивного контролю рівня професійної готовності випускників першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Державна екзаменаційна комісія забезпечує дотримання правил і процедури комплексного кваліфікаційного екзамену шляхом:

- уніфікації умов проведення, засобів оцінювання, методик оброблення результатів опитування та форм їхнього подання;
- інформаційно-консультаційної та психологічної підготовки студента до екзамену;
- застосування критеріїв об'єктивного оцінювання.
-

Комплексний кваліфікаційний екзамен побудовано за інтеграційним принципом. Програма іспиту орієнтована на виявлення компетентностей випускника першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

Атестація здобувачів освіти здійснюється з використанням дистанційних технологій навчання. Іспит проходить в системі Moodle на сервері університету і складатиметься з двох частин: комп'ютерного тестування і розв'язання практико-методичного завдання. Тестування нараховуватиме 25 теоретичних питань, що передбачають одну правильну відповідь із запропонованих (0 – 60 балів). Практико-методичне завдання охоплюватиме дві складові: виконання практичного завдання (0 – 20 балів) і його методичне обґрунтування (0 – 20 балів). За необхідності уточнити надану студентом відповідь, члени екзаменаційної комісії можуть призначати зустріч із ним у синхронному режимі (форматі відеоконференції).

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

ПСИХОЛОГІЯ ДИТЯЧА

Тема 1. Предмет та основні поняття дитячої психології. Предмет і структура дитячої психології як науки. Поняття, що характеризують онтогенез людини: дозрівання, розвиток, формування, становлення, навчання, виховання. Основні закономірності психічного розвитку людини. Передумови, умови й рушійні сили психічного розвитку дитини.

Тема 2. Принципи і методи дитячої психології. Принципи вивчення психіки дитини. Класифікація методів дитячої психології. Спостереження як метод дитячої психології. Експеримент у дитячій психології. Методи бесіди та вивчення продуктів діяльності дітей. Вивчення психічних особливостей дитини педагогом.

Тема 3. Періодизація та основні детермінанти психічного розвитку дитини. Роль біологічних і соціальних факторів у психічному розвитку дитини. Діяльність як детермінанта психічного розвитку дитини. Роль навчання у психічному розвитку дошкільника. Поняття віку та характеристика його у психології. Проблема вікової періодизації психічного та особистісного розвитку дитини. Вікова періодизація психічного розвитку дитини від народження до початку навчання у школі.

Тема 4. Основні закономірності психічного розвитку в дитинстві. Особливості психічного розвитку в дитинстві. Психічний розвиток новонародженої дитини. Психічний розвиток дитини першого року життя. Психічний розвиток дитини раннього віку. Психічний розвиток дитини від 3 до 7 років.

Тема 5. Особливості розвитку спілкування дорослого з дитиною в дошкільному віці. Онтогенез спілкування як найважливіший фактор психічного розвитку дошкільника. Форми спілкування дорослого і дитини в дошкільному віці. Модель оптимального спілкування педагога з дитиною. Роль експресивних засобів у спілкуванні дитини й дорослого.

Тема 6. Психологічні особливості ігрової діяльності в дошкільному віці. Розвиток гри як провідної діяльності в дитини до 3-х років. Особливості сюжетно-рольової гри дошкільника. Природа сюжетно-рольової гри дошкільника. Поняття про сюжет і зміст сюжетно-рольової гри. Роль та ігрові дії дошкільника як центральний компонент сюжетно-рольової гри. Значення ігрових предметів для забезпечення уявної ситуації у грі. Взаємовідносини дошкільників у грі. Класифікація дитячих ігор. Характеристика творчих ігор та ігор із правилами

Тема 7. Психологічні особливості побутової діяльності в ранньому та дошкільному віці. Характеристика образотворчої діяльності дошкільників. Особливості побутової діяльності дитини в немовлячому віці. Характеристика побутової діяльності дитини раннього віку. Побутова діяльність у дошкільному віці. Зародження образотворчої діяльності у дитини до 3-х років. Розвиток образотворчої діяльності дошкільника.

Особливості малюнку дошкільника. Зв'язок малювання з грою та мовленням дитини.

Тема 8. Розвиток уваги та мовлення дитини від народження до 7 років. Види уваги у дошкільному дитинстві. Особливості уваги дитини у немовлячому віці. Розвиток уваги у ранньому дитинстві. Досягнення у розвитку уваги в дошкільному віці (3-6 р.). Психолого-педагогічні умови розвитку уваги дошкільника. Розвиток мовлення дитини в немовлячому віці. Особливості мовлення дитини раннього віку. Характеристика мовлення дитини дошкільного віку.

Тема 9. Розвиток пам'яті та уяви дошкільників. Особливості пам'яті дитини раннього віку. Розвиток видів пам'яті дитини з 3 до 7 років. Виникнення елементів довільності пам'яті. Керівництво розвитком пам'яті. Зародження уяви в ранньому дитинстві. Особливості розвитку уяви в дошкільному віці. Уява в молодшому та середньому дошкільному віці. Уява старшого дошкільника. Психолого-педагогічні умови розвитку уяви дошкільника.

Тема 10. Розвиток мислення дитини від народження до 7 років. Розвиток мислення дитини в немовлячому віці. Характеристика мислення дитини раннього віку. Основні лінії у розвитку мислення дошкільника. Психолого-педагогічні умови розвитку мислення

Тема 11. Становлення самосвідомості дошкільника. Розвиток передумов самосвідомості у немовлячому віці. Розвиток самосвідомості в ранньому дитинстві. Розвиток самооцінки у дошкільника.

Тема 12. Темперамент і характер у дошкільному віці. Розвиток здібностей дошкільників. Психофізіологічні особливості темпераменту в дітей від народження до семи років. Характеристика дітей із різними типами темпераменту. Врахування типів темпераменту дітей у їх вихованні. Становлення характеру дошкільників. Становлення передумов розвитку здібностей у дітей раннього віку. Розвиток здібностей у дошкільника. Психологічні особливості ранньої обдарованості.

Тема 13. Психологічна готовність дитини до систематичного навчання в школі. Соціальна ситуація розвитку дитини при переході із закладу дошкільної освіти в школу. Мотиваційна готовність дитини до шкільного навчання. Пізнавальна готовність дошкільника до систематичного навчання. Вольова готовність дитини виконувати вимоги школи. Емоційна готовність дошкільника до входження у систему взаємовідносин шкільного середовища.

Орієнтовні тестові завдання

1. Визначте правильну відповідь:

Безпосередньо-емоційне спілкування виступає як провідний вид діяльності в

- а) дошкільному віці;
- б) немовлячому віці;
- в) ранньому віці;
- г) молодшому шкільному віці.

2. Оберіть критерій закінчення періоду новонародженості
  - а) відновлення втраченої після народження ваги;
  - б) зорове і слухове зосередження;
  - в) поява комплексу поживлення;
  - г) поява хапання.

Рекомендована література

1. Вікова психологія: навч. посібник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. К.: Просвіта, 2001. С. 5-7, 10-39.
2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко та ін. 2-ге вид. К.: Каравела, 2007. 400 с.
3. Выготский Л. С. Вопросы детской психологии. СПб.: СОЮЗ, 1997. 224 с.
4. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія: навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
5. Карпенко Н. В. Діагностика психічного розвитку дитини в роботі педагога (вчителя, вихователя) : навч. посібн. для студ. ВНЗ. Реком. МОНУ / Н. В. Карпенко. 2-ге вид. К. : Каравела, 2010. 248 с.
6. Іванова В. В. Дитяча психологія у схемах і таблицях : навч.-метод. посібник / В. В. Іванова. – Мукачево : МДУ, 2013. – 207 с.
7. Кулачківська С.Є. Я – дошкільник. *Вікові та індивідуальні аспекти психологічного розвитку*. Київ, 2004. 169 с.
8. Кучинська І. О. Виховання духовних цінностей дітей і молоді у творчій спадщині Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. 104 с.
9. Лисина М. И. Проблемы онтогенеза общения. М. : Педагогика, 1986. 144 с.
10. Люблінська Г. О. Дитяча психологія. К. : Вища школа, 1974. 356 с.
11. Павелків Р.В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. К. : Академвидав, 2008. 432 с.
12. Павелків Р. В. Дитяча психологія [Текст] : навч. посібник. К. : Академвидав, 2011. 376 с.
13. Пов'якель Н., Склярєнко О. Психологія дитячих страхів. К. : Шкільний світ, 2011. 128 с.
14. Приходько Ю. О. Дитяча психологія: нариси становлення та розвитку [Текст] : навч. посібник. 2-ге вид., доп. К. : Міленіум, 2004. 192 с.
15. Психологія дитяча : збірник тестових завдань з курсу для студентів денної та заочної форми навчання напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / укладач В.В. Іванова. Мукачево : МДУ, 2017. 48 с.
16. Савченко Ю., Піроженко Т. Дорослим про дошкільнят: психологія статі. К. : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2012. 120 с.
17. Урунтаєва Г. А. Дошкольная психология. М.: Изд. Центр «Академия», 1997. С. 98-107.
18. Шаграева О. А. Детская психология. Теоретический и практический курс. М.: ВЛАДОС, 2001. 368 с.

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Тема 1. Дошкільна педагогіка як наука. Становлення і розвиток дошкільної педагогіки. Дошкільна педагогіка як галузь загальної педагогіки, її зв'язок з іншими науками. Об'єкт дошкільної педагогіки. Предмет дошкільної педагогіки як науки. Функції дошкільної педагогіки. Основні категорії педагогіки: педагогіка, виховання, розвиток, формування, навчання, освіта, педагогічний процес. Завдання дошкільної педагогіки. Становлення і розвиток дошкільної педагогіки як науки. Емпіричний етап розвитку педагогіки. Етап формування педагогіки як науки. Педагогічні теорія та практика дошкільного виховання у ХІХ ст. Становлення та розвиток вітчизняної дошкільної педагогіки.

Тема 2. Сучасна система дошкільної освіти. Сучасна система дошкільної освіти. Дошкільні заклади в системі національної освіти. Принципи державної політики у галузі освіти. Закон України «Про освіту». Головні завдання реформування дошкільного виховання на сучасному етапі. Закон України «Про дошкільну освіту». Реалізація завдань дошкільної освіти на основі відповідних принципів. Здійснення дошкільної освіти на основі різноманітних видів і форм. Орієнтація системи дошкільної освіти на максимальне використання досягнень етнопедагогіки та світової педагогічної думки. Функціонування безперервної системи національного виховання. Головні завдання виховання дітей дошкільного віку. Типи закладів дошкільної освіти та їх функції.

Тема 3. Програмне забезпечення дошкільної освіти в Україні. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Комплексні та парціальні програми для закладів дошкільної освіти. *Комплексні програми:* «Оберіг», «Соняшник», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Світ дитинства», «Українське дошкілля», «Я у Світі», «Стежина». *Парціальні програми:* «Україна – моя Батьківщина», «Граючись вчимося. Англійська мова», «Англійська мова для дітей дошкільного віку», «Радість творчості», «Грайлик», «Скарбниця моралі», «Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях», «Про себе треба знати, про себе треба дбати», «Дитина у світі дорожнього руху», «Казкова фізкультура», «Горизонтальний пластичний балет (пластик-шоу)», «Шкіряний м'яч», «Юний легкоатлет», «Дитяча хореографія», «Веселкова музикотерапія: оздоровчо-освітня робота з дітьми старшого дошкільного віку», «Смайлик», «Мудрі шахи», «Цікаві шашки», «Навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах національних спільнот». Програми для роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби.

Тема 4. Професійна діяльність вихователя. Види взаємодії педагога і дитини. Суб'єктно-об'єктні відносини. Суб'єктно-суб'єктні відносини. Стили взаємодії педагога і дитини: демократичний, авторитарний і ліберальний. Основні функції педагогічної діяльності: гностична (пізнавальна), дослідницька, інформаційна, конструктивно-організаторська, діагностична, координуюча, комунікативна. Професійні вміння та особистісні якості педагога. Професіограма педагога дошкільної освіти.

Тема 5. Сучасні технології навчання та виховання дітей дошкільного віку. Інноваційні процеси в системі дошкільної освіти. Інноваційні технології навчання і виховання дітей дошкільного віку. Причини появи інновацій у дошкільній освіті. Ігрові педагогічні технології. Технології проблемного навчання. Технології розвивального навчання. Комп'ютерні технології. Інформаційно–комунікативні технології.

Тема 6. Освітній процес закладу дошкільної освіти. Структура педагогічного процесу в ЗДО, його компоненти та взаємозв'язок між ними. Етапи організації педагогічного процесу. Планування педагогічного процесу в закладі дошкільної освіти. Річне планування. Календарне планування. Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку як основа планування освітнього процесу в групах.

Тема 7. Побудова розвивального середовища в закладі дошкільної освіти. Поняття «розвивальне середовище». Мета створення розвивального середовища в ЗДО. Структура розвивального середовища. Основні елементи розвивального середовища. Принципи побудови предметно-ігрового середовища в сучасних закладах дошкільної освіти.

Тема 8. Дитина-дошкільник як об'єкт наукового дослідження. Фактори розвитку особистості. Періодизація дошкільного віку. Зовнішні та внутрішні фактори розвитку дитини дошкільного віку. Методи педагогічного дослідження. Освітній процес у ЗДО. Особливості емпіричних методів дослідження.

Тема 9. Особливості та закономірності розвитку дітей раннього віку. Вікова періодизація дитинства. Критерії розвитку дитини. Педагогічні критерії, що визначають можливості розумового, морального, трудового, естетичного, фізичного виховання дитини. Загальні закономірності розвитку дітей раннього віку. Провідний вид діяльності в ранньому віці – емоційне спілкування з дорослим. Предметна діяльність як провідна на другому-третьому році життя. Формування ігрової діяльності в ранньому віці. Створення предметно-ігрового середовища. Комплексний метод керівництва іграми дітей. Особливості та закономірності розвитку дітей дошкільного віку. Види діяльності дітей дошкільного віку. Відмінні риси молодшого дошкільного віку. Відмінні риси старшого дошкільного віку. Закономірності розвитку дошкільника.

Тема 10. Особливості та закономірності розвитку дітей дошкільного віку. Особливості та закономірності розвитку дітей дошкільного віку. Види діяльності дітей дошкільного віку. Провідна діяльність дошкільника – гра. Соціальна значущість гри. Види художньої і трудової діяльності. Фізичний, розумовий і вольовий розвиток дошкільників. Особливості молодшого дошкільного віку. Особливості старшого дошкільного віку. Закономірності розвитку дітей дошкільного віку.

Тема 11. Адаптація дітей до закладу дошкільної освіти. Поняття про адаптацію. Види адаптації дошкільнят. Адаптація як пристосування до зовнішніх і внутрішніх умов. Біологічна адаптація. Соціальна адаптація. Ступені тяжкості адаптації: легка адаптація; середня, природна адаптація;

важка, або патологічна, адаптація. Чинники, які визначають звикання дітей до нових умов. Умови успішної адаптації дітей. Фази адаптаційного процесу: гостра фаза, підгостра фаза, фаза компенсації. Адаптаційні групи. Організація життя дітей, які вперше потрапили в заклад дошкільної освіти. Форми роботи з дітьми та батьками в період адаптації.

Тема 12. Організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Особливості комплектування різновікових груп у закладі дошкільної освіти. Особливості організації виховного процесу в різновікових групах ЗДО. Принципи різновікового комплектування груп. Переваги різновікового комплектування груп. Умови виховання та навчання дітей різновікової групи. Типи організації діяльності дітей на заняттях у різновікових групах. Складання конспекту заняття для різновікової групи.

Тема 13. Фізичне виховання дошкільників. Роль фізичного виховання у розвитку дошкільника. Мета, завдання, засоби і методи фізичного виховання дошкільнят. Виховні, оздоровчі та освітні завдання. Діяльність дітей, ігри, художні засоби. Форми: фізкультурно-оздоровча робота в розпорядку дня, самостійна рухова діяльність дітей, активний відпочинок. Харчування дітей. Вимоги до організації роботи з дітьми. Прогулянка. Зміст діяльності дітей на прогулянці.

Тема 14. Розумове виховання і розвиток дошкільників. Поняття про розумове виховання і розумовий розвиток дошкільників. Завдання розумового виховання. Основні функції розумового виховання. Особливості розумового розвитку дитини дошкільного віку. Образні форми пізнання. Розвиток розумової діяльності як завдання розумового виховання дошкільників. Становлення мови як завдання розумового виховання дошкільників. Виховання допитливості пізнавальних інтересів як завдання розумового виховання дошкільників. Формування системи знань про навколишній світ – завдання розумового виховання. Засоби розумового виховання.

Тема 15. Сенсорне виховання дітей дошкільного віку. Поняття про сенсорне виховання дошкільнят. Зміст, завдання і умови сенсорного виховання. Програма сенсорного виховання. Поняття про сенсорні еталони. Методика сенсорного виховання дошкільнят. Етапи впровадження методики сенсорного виховання. Алгоритм обстеження предметів. Дидактичні ігри для сенсорного виховання дітей дошкільного віку.

Тема 16. Моральне виховання дошкільників. Поняття, завдання, засоби і зміст морального виховання. Принципи морального виховання дошкільників. Методи морального виховання дошкільників. Методи формування моральної поведінки та моральної свідомості. Формування моральних відносин у дитячому колективі. Виховання культури поведінки у дітей дошкільного віку. Умови виховання культури поведінки дошкільнят. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку. Завдання патріотичного виховання дошкільнят. Основні напрямки роботи з дітьми дошкільного віку. Основні форми ознайомлення дошкільників із рідним краєм. Виховання у дітей етики міжнаціонального спілкування.

Тема 17. Трудове виховання дошкільників. Поняття, мета, завдання, особливості, методи та прийоми трудового виховання дошкільників. Головна мета трудового виховання дошкільників. Компоненти трудової діяльності дітей дошкільного віку. Види праці дошкільнят. Форми організації праці дошкільнят у закладі дошкільної освіти.

Тема 18. Економічне виховання дітей дошкільного віку. Поняття, мета, завдання та зміст економічного виховання дошкільників. Економічна соціалізація дитини дошкільного віку. Форми організації і методи роботи з формування елементарних економічних уявлень дошкільнят. Диференціація дидактичних ігор за тематичним принципом.

Тема 19. Естетичне виховання дошкільників. Особливості естетичного розвитку дошкільників. Естетичне виховання. Естетичне сприйняття. Сенсорний розвиток. Естетичні почуття. Художня оцінка. Художня освіта. Завдання, методи і засоби естетичного виховання дошкільників. Форми організації дітей у процесі естетичного виховання. Умови організації естетичного виховання дітей.

Тема 20. Гендерне виховання дітей в умовах закладу дошкільної освіти. Актуальність гендерного підходу в дошкільній освіті. Мета гендерного виховання в ЗДО. Послідовність і зміст етапів становлення гендерної ідентичності в дошкільному віці. Вікові завдання. Особливості реалізації гендерного підходу в ЗДО.

Тема 21. Організація правового виховання дошкільників. Поняття «право», «правове виховання», «правова культура», «норма права», «правове знання», їх зміст. Форми і методи правового виховання дошкільнят. Основні завдання правового виховання дошкільнят. Поняття «право», «правове виховання», «правова культура», «норма права», «правове знання». Їх зміст і особливості. Організація правового виховання в умовах сучасного ЗДО. Конвенція про права дитини. Напрями роботи сучасного дошкільного закладу з правового виховання дошкільників. Форми колективної роботи з правового виховання в ЗДО.

Тема 22. Виховання дітей у грі. Гра як засіб виховання. Гра як форма організації життя і діяльності дітей дошкільного віку. Класифікація дитячих ігор. Ігри з правилами. Дидактичні. Ігри. Рухливі ігри. Творчі ігри. Режисерські, сюжетно-рольові, театралізовані ігри, ігри-драматизації, ігри-інсценування, ігри з будівельним матеріалом.

Тема 23. Ігри з правилами. Дидактичні ігри. Класифікація дидактичних і рухливих ігор. Навчальні завдання. Характеристика дидактичних ігор. Структура дидактичної гри. Використання іграшки. Настільно-друковані ігри. Словесні дидактичні ігри. Структура дидактичних ігор. Структура дидактичних вправ. План проведення дидактичної гри.

Тема 24. Творчі ігри дошкільників. Характеристика творчих ігор як основного виду ігор дітей дошкільного віку. Режисерські, сюжетно-рольові, театралізовані ігри, ігри-драматизації, ігри-інсценування, ігри з будівельним матеріалом. Формування гри як діяльності. Зміст гри. Керівництво творчими

іграми. Методика виявлення рівня розвитку творчих здібностей дитини дошкільного віку.

Тема 25. Режисерські ігри дітей дошкільного віку. Сутність режисерської гри дошкільників. Сюжет гри. Сценарій. Персонажі режисерських ігор. Мовленнєвий розвиток в ігровій діяльності. Різновиди режисерської гри. Педагогічна цінність режисерської гри.

Тема 26. Сюжетно-рольові ігри дошкільників. Значення, структурні компоненти, зміст сюжетно-рольових ігор дітей дошкільного віку. Самостійність дітей у сюжетно-рольовій грі. Поняття «сюжет», «роль». Побутові, виробничі, громадські сюжети ігор. Відмінності ігрової діяльності дітей молодшого та старшого дошкільного віку. Етапи розвитку сюжетно-рольової гри. Керівництво сюжетно-рольовими іграми.

Тема 27. Театралізовані ігри дітей дошкільного віку. Своєрідність і педагогічна цінність театралізованих ігор. Види театралізованих ігор дошкільників: настільний театр іграшок, настільний театр малюнків, стенд-книжка, фланелеграф, тіньовий театр, пальчиковий театр, театр бі-ба-бо, ляльковий театр, гра-драматизація з використанням елементів театральних костюмів, імпровізація (ігри без попередньої підготовки) та інші. Розвиток дитячої творчості. Ознайомлення з різними видами театального мистецтва. Розвиток словника дітей під час театально-ігрової діяльності. Підготовка до театралізованої гри. Вимоги до обладнання. Керівництво ігровою діяльністю.

Тема 28. Ігри з будівельним матеріалом. Значення ігор із будівельним матеріалом для всебічного розвитку дитини. Особливість ігор із будівельним матеріалом. Використання будівельного матеріалу різного виду в іграх дошкільнят. Види будівельного матеріалу: спеціально створений (підлоговий, настільний будівельний матеріал, набори різних конструкторів); природний (вода, пісок, сніг, глина, каміння); підсобний (дошки, ящики, коробки та ін.). Планування ігрової діяльності відповідно до вікової групи.

Тема 29. Дитячі іграшки та їх педагогічне значення. Значення іграшок для розвитку дитини. Види дитячих іграшок. Класифікація іграшок за видами ігор, в яких вони переважно використовуються. Перелік іграшок для дітей раннього, молодшого та середнього віку. Розвивальні можливості іграшки. Іграшки для дітей старшого дошкільного віку. Педагогічні та гігієнічні вимоги до іграшок. Розміщення іграшок у вікових групах закладу дошкільної освіти.

Тема 30. Принципи, методи і прийоми навчання дітей дошкільного віку. Принцип гуманізації та демократизації в навчанні дітей дошкільного віку. Принцип розвивального навчання. Принцип науковості. Принцип наочності навчання. Вимоги до наочності. Класифікація методів навчання дітей дошкільного віку. Прийоми навчання. Вибір та поєднання методів і прийомів навчання.

Тема 31. Моделі й типи навчання дошкільників. Моделі навчання дошкільнят в умовах закладу дошкільної освіти. Стили взаємодії педагога і дітей. Навчально-дисциплінарна модель взаємодії дорослого і дитини. Особистісно-орієнтована модель взаємодії дорослого і дітей – основа

навчання дітей дошкільного віку. Позитивні та негативні аспекти моделей навчання. Мета, завдання, способи взаємодії, результат навчання дітей. Типи навчання дошкільників. Безпосереднє, проблемне, опосередковане навчання.

Тема 32. Форми організації навчання дошкільників. Поняття про форми організації навчання дошкільнят. Заняття як основна форма організації навчання дітей у ЗДО. Структура заняття. Класифікація видів занять у закладі дошкільної освіти. Дидактична задача. Зміст знань дітей за розділами програми. Інтегровані заняття. Екскурсія як вид заняття. Нетрадиційні форми занять у закладі дошкільної освіти. Вимоги до проведення занять. Робочий простір і позиції учасників при різній формі організації занять.

Тема 33. Взаємодія сім'ї та закладу дошкільної освіти. Значення взаємодії сім'ї та закладу дошкільної освіти у вихованні дошкільнят. Поняття «сім'я» і її функції. Характеристика сім'ї як соціального виховного інституту. Фактор сімейного виховання. Типи сучасних сімей і їх вплив на виховання дошкільнят. Педагогічна культура батьків. Роль закладу дошкільної освіти у підвищенні педагогічної культури батьків. Форми співпраці ЗДО і сім'ї.

Тема 34. Наступність між дошкільною та початковою освітою. Особливості розвитку дітей передшкільного віку. Завдання та форми роботи щодо наступності між закладами дошкільної та початкової освіти. Планування методичної та організаційно-виховної роботи. Виховання у дітей інтересу до школи. Виховання у школярів дбайливості і уважності до дітей дошкільного віку. Співпраця закладу дошкільної освіти, сім'ї та школи в контексті наступності.

Тема 35. Готовність дітей до навчання у школі. Поняття готовності дитини дошкільного віку до навчання у школі. Структура загальної готовності дитини до навчання у школі. Особистісна готовність дітей до школи. Морально-вольова готовність дитини до навчання у школі. Розумова готовність. Фізична готовність. Спеціальна готовність до навчання в школі. Характеристика шкільної адаптації та дезадаптації. Показники психологічної та педагогічної неготовності до шкільного навчання. Причини шкільної дезадаптації.

Орієнтовні тестові завдання

1. Визначте правильну відповідь:

Наука, яка вивчає закономірності виховання й навчання дітей від народження до вступу до школи, – це

- а) дошкільна педагогіка;
- б) педагогіка;
- в) психологія;
- г) дитяча психологія.

2. Визначте правильну відповідь:

Процесом цілеспрямованого впливу з метою створення сприятливих умов для розвитку особистості, формування світогляду та якостей особистості називається

- а) розвиток;
- б) навчання;
- в) учіння;
- г) виховання.

Рекомендована література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / [науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю.]. К. : Видавництво, 2012. 26 с. URL: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/690/bazovij_komponent-doshkilnoji_osviti_v_ukrajini/
2. Богуш А.М. Моє довкілля: Прогр. ознайомлення дітей старш. дошк. віку з довкіллям. К.: Шк. світ, 2006. 112 с
3. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство у дошкільному закладі. К.: Вища шк., 1994.
4. Ладивір С.О., Долинна О.П, Котирло В.К. та ін. Виховання гуманних почуттів у дітей. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 168 с.
5. Виховання дошкільника в праці / З.Н. Борисова, Г.В. Беленька, М.А. Машовець та ін. 2-ге вид., стер. К., 2002. 112 с.
6. Гавриш Н. Сучасне заняття в дошкільному закладі. Луганськ : Альма-матер, 2007.
7. Докучаєва В. Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі. Луганськ : Альма-матер, 2005. 304 с.
8. Карасьова Т., Піроженко Т. Ігровий простір дитини. К.: Шкільний світ, 2011.
9. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. К.: Саммит, 2009. 269 с.
10. Лисенко Н.В. Етнопедагогіка дитинства. К.: Видав. Дім «Слово», 2011.
11. Лисенко Н.В., Кирата Н.Р. Педагогіка українського дошкільця. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010.
12. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти / за ред. Г.С.Тарасенко. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010.
13. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку / Бурова А.П. Мандрівець, 2010.
14. Особистість дошкільника: перспективи розвитку / Піроженко Т.О. Тернопіль: Мандрівець, 2010.

15. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Академвидав, 2013. 464 с.
16. Степанова Т.М. Трансформація змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки (кінець XIX–XX століття). К.: Видавничий Дім «Слово», 2011.
17. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб. / від упорядників, вступні нариси та упорядкув. З.Н. Борисової, В.У. Кузьменко; за заг. ред. З.Н. Борисової. К.: Вища шк., 2004. 511 с.

Дошкільна лінгводидактика

Тема 1. Теоретико-методологічні засади дошкільної лінгводидактики. Дошкільна лінгводидактика як наука (А. Богущ, С. Гончаренко, М. Шанський). Мова як суспільне явище, суспільний характер походження мови, мова як засіб спілкування, взаємозв'язок мови й мислення, слово і поняття; мова та історія: мова і поезія, роль чуттєвого досвіду в розвитку мовлення, практика – критерій істини. Психологічні аспекти мовлення у працях українських вчених (Б. Баєв, Г. Костюк, О. Синиця, В. Семиченко та ін.). Психолінгвістика про розвиток мовлення дітей (О. Леонт'єв, І. Зимня, О. Шахнарович). Лінгвістика – теоретичне підґрунтя дошкільної лінгводидактики. Функції мови і мовлення: комунікативна, номінативна, експресивна, гносеологічна, сигніфікативна та ін. Текст як основне лінгвістичне поняття лінгводидактики; ознаки тексту; засоби зв'язку в тексті. Нормативність, культура мовлення. Педагогіка як база лінгводидактики. Методи наукового дослідження в методиці: спостереження, бесіда, психолого-педагогічний експеримент, діагностичні методики. Навчально-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку. Мовленнєва діяльність, її характеристика (Л. Виготський, С. Рубінштейн, І. Зимня, О. Леонт'єв). Навчально-мовленнєва діяльність, її структура, специфіка на етапі дошкільного дитинства. Взаємозв'язок пізнавальної і навчально-мовленнєвої діяльності дітей. Мовленнєві вміння і навички. Мовленнєві ситуації. Мовленнєва активність. Формування оцінно-контрольних дій у навчально-мовленнєвій діяльності.

Тема 2. Закономірності та принципи розвитку мовлення, навчання дітей рідної мови. Мовленнєве середовище, розвивальний потенціал мовленнєвого середовища. Мовлення дорослих (батьків, вихователів) та його вплив на мовлення дітей. Мовлення однолітків та старших за віком дітей і його вплив на мовлення дітей. Закономірності розвитку мовлення дітей (Л. Федоренко): управління мускулами мовленнєвого апарату, засвоєння лексичних і граматичних знань, виразності мовлення, чуття мови, координація в розвитку усного і писемного мовлення. Специфічні особливості мовлення дітей молодшого дошкільного віку: домінуючий тип мовлення, загальна пом'якшеність мовлення, характеристика словника і граматичної правильності мовлення, ситуативність мовлення, співвідношення соціалізованого та егоцентричного мовлення; провідний вид спілкування як діяльності (А. Аркін, М. Лісіна, Д. Ельконін); форми і функції

мовлення. Статеві відмінності мовлення хлопчиків і дівчаток. Базова характеристика мовлення дітей 4 років.

Особливості мовлення дітей середнього дошкільного віку. Досягнення мовленнєвого розвитку: надзвичайна мовленнєва активність, нестійкість вимови, словотворчість, допитливість (чомучки); провідний вид спілкування; специфіка засвоєння словника і граматичної правильності мовлення; співвідношення ситуативного і контекстного мовлення (З. Істоміна і Г. Леушина); поява нових типів зв'язного мовлення; функції і форми мовлення. Базова характеристика мовлення дітей 5 років. Характеристика мовлення дітей старшого дошкільного віку. Досягнення в розвитку мовлення дітей цього віку. Провідний вид спілкування. Функції і форми мовлення. Періодизація мовленнєвого розвитку дітей (А. Маркова, Т. Піроженко, Д. Ельконін). Базова характеристика мовлення випускника закладу дошкільної освіти.

Принципи засвоєння і навчання дітей рідної мови. Урахування загальнодидактичних принципів навчання: принцип виховного навчання, єдності навчання з життям, теорії з практикою, усвідомленість, послідовність, систематичність, науковість, наочність, творча активність, доступність, міцність засвоєння знань, урахування індивідуальних особливостей дітей. Методичні принципи навчання. Загальні принципи: принцип уваги до матерії мови, розуміння мовних значень, оцінки виразності мовлення, розвитку чуття мови, випереджувального розвитку усного мовлення, поступового прискорення темпів збагачення мовлення. Часткові методичні принципи: комунікативна спрямованість навчання, навчання мовлення як діяльність, активна мовленнєва практика, організація спостережень над мовним матеріалом, комплексний підхід до розвитку всіх аспектів мови, мотивація мовленнєвої діяльності, вплив художньої літератури на мовленнєвий розвиток дітей (А. Богуш, В. Скалкін). Спеціальні методичні принципи.

Тема 3. Мовленнєве спілкування вихователя як комунікативний фактор розвитку мовлення дітей. Педагогічне спілкування як загальна психологічна основа виховання, фактор становлення особистості дитини й розвитку її мовлення. Принципи організації вихователем мовленнєвого спілкування з дітьми (І. Луценко). Структура мовленнєвої комунікації. Психологічні особливості побудови мовленнєвого висловлювання. Функції, форми мовленнєвих висловлювань вихователя. Вимоги до якостей професійного мовлення. Етапи здійснення й прийоми управління мовленнєвим контактом. Невербальна комунікація вихователя в міжособистісному спілкуванні. Особливості мовленнєвого спілкування вихователя з дітьми різного віку.

Тема 4. Завдання, зміст, засоби, форми, методи і прийоми розвитку мовлення дітей. Завдання закладів дошкільної освіти в розвитку мовлення: розвиток загальної мовленнєвої культури й культури спілкування, розвиток зв'язного мовлення (діалогічного та монологічного), збагачення, уточнення й закріплення словника, виховання звукової культури мовлення, формування

граматичної правильності мовлення. Базовий компонент дошкільної освіти. Освітня лінія «Мовлення дитини». Мовленнєва компетенція. Фонетична компетенція. Лексична компетенція. Граматична компетенція. Діалогічна компетенція. Монологічна компетенція. Комуникативна компетенція. Зміст і завдання роботи з розвитку мовлення в сучасних програмах розвитку, навчання і виховання дітей в ЗДО. Засоби реалізації програми. Мовлення вихователя як засіб розвитку мовлення дітей. Значення мовлення вихователя й вимоги до нього: змістовність, точність, логічність, доступність, багатство словника, чиста звуковимова, виразність, образність, відповідність нормам літературної вимови. Вимоги до мовлення дітей.

Форми роботи з розвитку мовлення в ЗДО: навчання на заняттях, навчання і розвиток мовлення дітей у повсякденному житті. Заняття як основна форма навчання дітей рідної мови. Види занять. Особливості занять із розвитку мовлення. Методи й прийоми навчання рідної мови в закладі дошкільної освіти. Наочні методи навчання. Словесні методи навчання. Практичні та ігрові методи навчання. Взаємозв'язок і взаємозалежність методів навчання. Прийоми навчання дітей рідної мови. Зразок мовлення вихователя й вимоги до нього. Запитання вихователя й вимоги до них. Вимоги до відповідей дітей.

Тема 5. Історичний огляд становлення і розвитку дошкільної лінгводидактики. Софія Русова – фундатор методики навчання дітей рідного мовлення в українському дитячому садку. Концепція мовної освіти дітей дошкільного віку в Україні: єдність біологічного і соціального в мовленнєвому розвитку дітей; співвідношення діалектного і літературного мовлення; форми і методи навчання дітей рідної мови. Вчення К. Ушинського про рідну мову. Стаття і книга «Рідне слово». Лінгводидактична концепція К.Д. Ушинського. В. Сухомлинський та його лінгводидактичні погляди.

Тема 6. Методика розвитку мовлення дітей раннього віку. Становлення мовлення дітей першого року життя. Особливості домовленнєвого періоду. Розвиток голосових реакцій (гукання, гуління, трелі, белькіт), наслідування звуків і слів. Розвиток розуміння мовлення оточуючих, поява перших усвідомлених слів. Базова характеристика розвитку мовлення дітей.

Зміст і завдання розвитку мовлення дітей першого року життя. Шляхи розвитку мовлення дітей першої групи раннього віку: розвиток домовних проявів і наслідування звуків. Розвиток розуміння мовлення. Навчання дітей вимови перших усвідомлених слів. Методика проведення ігор-занять із розвитку мовлення. Прийоми організації індивідуальних і групових ігор-занять. використання картинки й художньої літератури в роботі з дітьми першого року життя.

Характеристика мовлення дітей другого року життя. Розвиток розуміння мовлення, фонематичного слуху, активного мовлення дітей. Специфіка засвоєння дітьми слів, темпи збагачення словника. Оволодіння граматичними елементами мови. Базова характеристика розвитку мовлення дітей. Зміст і

завдання розвитку мовлення дітей на другому році життя. Методика проведення занять із дітьми другого року життя, їх види й характеристика. Структура заняття. Використання на заняттях різноманітних прийомів навчання: показ із називанням, показ предметів у дії, зразок мовлення вихователя, повторення слів і речень, запитання, відшукування й впізнавання предметів, емоційно-ігрові прийоми. Використання картинок, показ інсценівок, читання й розповідання дітям (оповідання, казки, потішки, вірші). Керівництво розвитком мовлення дітей другого року життя у процесі спілкування вихователя з дітьми в повсякденному житті. Організація спілкування з дітьми старшого дошкільного віку.

Характеристика мовлення дітей третього року життя: розвиток мовлення, словниковий запас. Звукова й граматична правильність мовлення, діалогічне мовлення, особливості засвоєння речень. Спілкування як важлива умова розвитку активного мовлення дітей. Розмова вихователя з дітьми в повсякденному спілкуванні як метод розвитку діалогічного мовлення. Базова характеристика розвитку мовлення дітей. Зміст і завдання розвитку мовлення дітей третього року життя. Методика розвитку мовлення дітей третього року життя. Види занять, їх кількість, специфіка проведення. Методи й прийоми розвитку мовлення на третьому році життя: спостереження, цільові прогулянки, розглядання предметів і бесіда про них, розмови вихователя з дітьми. Розповіді вихователя. Словесні доручення, дидактичні ігри, бесіди-розповіді, бесіди за картинками, показ інсценівок, театрів, читання й розповідання казок, оповідань, віршів, потішок. Розвиток мовлення в повсякденному житті. Характеристика навчально-методичних посібників із розвитку мовлення дітей раннього віку.

Тема 7. Методика виховання звукової культури мовлення, формування фонетичної компетенції. Закономірності засвоєння звука дитиною. Стадія крику й белькоту. Значення до мовленнєвих проявів у становленні звукової культури мовлення. Особливості засвоєння дітьми фонем. Роль слухового й мовленнєво-рухового аналізаторів у засвоєнні дітьми звуків (В. Бельтюков, О. Гвоздєв, Н. Швачкін). Сприймання звуків на слух і їх артикуляція. Усвідомлення звукового складу рідної мови (О. Гвоздєв, С. Бернштейн, В. Бельтюков, Н. Швачкін, Д. Ельконін та ін.).

Поняття фонема, звук, звукова культура мовлення: фонетична й орфоепічна правильність мовлення, дикція, мовленнєве дихання, фонематичний і мовленнєвий слух, темп мовлення, сила голосу, інтонаційна виразність мовлення. Характеристика компонентів звукової культури мовлення. Особливості звуковимови дітей різних вікових груп. Передумови виховання звукової культури мовлення: розвиток слухового й мовленнєво-рухового аналізаторів, фонематичного слуху, гігієна нервової системи, охорона органів слуху, мовлення, носоглотки; правильне мовлення оточуючих, активна мовленнєва практика, наявність дидактичного матеріалу, спільна робота закладу дошкільної освіти й сім'ї.

Завдання й зміст виховання звукової культури мовлення. Прийоми індивідуальної перевірки звуковимови дітей. Система роботи щодо

виховання звукової культури мовлення: розвиток слухової уваги, фонематичного слуху, мовленнєвого дихання, дикції, сили голосу, інтонації. Фронтальна та індивідуальна робота з дітьми. Дидактичні ігри й вправи у виховання звукової культури мовлення. Види занять, їх структура, обладнання наочними і дидактичними матеріалами. Методика їх проведення в різновікових групах. Виховання звукової культури мовлення у процесі режимних моментів і занять.

Тема 8. Методика словникової роботи в закладі дошкільної освіти, формування лексичної компетенції. Закономірності засвоєння слова дитиною. Перші слова, їх специфіка й особливості. Етапи оволодіння словами. Оволодіння значенням слова. Лексичне значення слів. Ступені узагальнення слів за значенням (М.Кольцова), засвоєння дітьми прямого й переносного значення слів. Завдання й зміст словникової роботи в різних вікових групах закладу дошкільної освіти. Добір слів для засвоєння дітьми. Словник-мінімум, тематичні словники. Ускладнення вимог програми до словника дітей у різних вікових групах: розширення словника на основі ознайомлення дітей з новими предметами, явищами навколишнього життя; введення нових слів у процесі поглиблення знань дітей про предмети, явища та їх відношення, якості, властивості; введення антонімів, синонімів, порівнянь; розвиток словника у процесі узагальнення уявлень про предмети та явища; введення слів, що означають елементарні поняття (видові, родові) (В. Логінова). Принципи словникової роботи: тісний взаємозв'язок слова з фактами реальної дійсності, введення слів на основі активної пізнавальної діяльності; виконання всіх завдань словникової роботи в єдності. Характеристика методів і прийомів словникової роботи. Методика використання загадок і прислів'їв у роботі з дітьми.

Народні та дидактичні ігри й дидактичні вправи, їх види, зміст і методика проведення в різних вікових групах. Настільно-друковані ігри, народні хороводні ігри та їх місце у словниковій роботі (Н. Луцан). Специфіка занять із словникової роботи, їх види й методика проведення: ознайомлення з якостями та властивостями предметів, заняття на формування понять, узагальнень і класифікацію. Комплексні й тематичні заняття, методика їх проведення (І. Непомняща, В. Логінова, О.С. Ушакова). Розвиток словника в різних видах діяльності. Робота над словником на заняттях з усіх розділів програми виховання й розвитку.

Тема 9. Методика формування граматичної правильності мовлення у дітей, граматичної компетенції. Становлення граматичної будови мовлення у дітей. Пасивне та активне засвоєння мови (Д. Ніколенко). О.Гвоздев про періоди становлення граматичної будови мовлення. Закономірності засвоєння граматичних значень дітьми дошкільного віку. Типові помилки в мовленні дітей та їх причини. Дослідження формування граматичної правильності мовлення в дітей (Ф. Сохін та ін.). Особливості побудови дітьми речень. Оволодіння флексіями, узгодженнями й керуванням (О. Гвоздев, М. Феофанов, Т. Сорочан, В. Ядешко).

Дитяче словотворення, його характеристика, види, типи, причини цього явища. Словесна творчість, її характеристика (Н. Гавриш).

Завдання й зміст формування граматичної правильності мовлення в дітей. Умови, необхідні для засвоєння дітьми норм граматики (А. Богуш). Шляхи й методи формування граматичної правильності мовлення. Дидактичні ігри, вправи, мовленнєві ситуації, казки, їх місце у формуванні граматичної будови мовлення (К. Крутій, Й. Маковецька, Н. Лопатинська, Г. Ніколайчук). Спеціальні заняття з формування граматичної правильності мовлення, методика їх проведення; ознайомлення дітей із реченням, словом, складом (К. Крутій, Т. Сорочан).

Тема 10. Методика розвитку зв'язного мовлення, формування монологічної компетенції. Поняття зв'язного мовлення. Види зв'язного мовлення (діалогічне, монологічне). Ситуативне й контекстне мовлення. Особливості засвоєння дітьми дошкільного віку зв'язного мовлення. Методика розвитку монологічного мовлення. Методика навчання дітей розповідання. Зміст і завдання навчання дітей розповідання. Характеристика методів; прийомів навчання дітей розповідання. Види розповідей, їх класифікація, послідовність введення різних видів розповідей, їх місце на заняттях із розвитку мовлення. Навчання дітей розповідання за дидактичними картинами. Види розповідей за змістом картин. Методика навчання описових розповідей за картиною. Сюжетні й творчі розповіді. Методика навчання дітей розповідання за картинами в різних вікових групах. Навчання дітей розповідання за іграшками. Види розповідей. Описові розповіді, їх структура й прийоми навчання. Сюжетні розповіді за однією іграшкою та набором іграшок (за ігровою сюжетною обстановкою). Прийоми навчання розповідання за іграшками в різних вікових групах. Розповіді дітей із досвіду. Тематика розповідей. Методика навчання дітей складання листів. Навчання творчого розповідання. Роль чуттєвого досвіду, розвиток самостійності й творчої уяви в ході розповідей. Види й тематика розповідей: складання розповідей за опорними словами, продовження початку розповіді (казки) вихователя, складання початку розповіді (казки вихователя, творчі розповіді на тему, розповіді про смішні епізоди, про одного героя, розповіді-мініатюри (етюди), самостійне складання казок, небувальщин, складання розповідей, аналогічних прочитаним. Структурні компоненти заняття й методичні прийоми навчання творчого розповідання (Н. Орланова, Н. Виноградова, Є. Тихеева, С. Ласунова, Т. Постоян).

Переказ літературних творів. Добір літературних творів для переказу, вимоги до них. Вимоги до дитячих переказів (усвідомленість, послідовність, точність, образність і граматична правильність мовлення, інтонаційна виразність тощо) . Методичні прийоми навчання дітей переказу: запитання, план, спільний, відображений переказ, підказка, переказ за частинами, за ролями, за малюнками, з використанням ТЗН, ілюстративного матеріалу, від першої особи, переказ із елементами драматизації та навчання творчого розповідання, інсценування. Особливості навчання переказу в різних вікових

групах (А. Бородич, О. Кононко, Н. Малиновська). Структурні компоненти заняття.

Використання сюжетно-рольових, дидактичних ігор, вправ, мовленнєвих логічних задач у розвитку зв'язного мовлення. Їх види, зміст, місце на заняттях з розвитку мовлення та в повсякденному спілкуванні. Розвиток пояснювальної, планувальної функції мовлення на заняттях і в різних видах діяльності.

Тема 11. Методика розвитку діалогічного мовлення, формування діалогічної компетенції, організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. Поняття «діалог». Репліка як структурний елемент діалогу. Види реплік. Типові діалогічні єдності. Характеристика діалогічного мовлення дітей. Особливості оволодіння діалогічним мовленням дітьми дошкільного віку (Г. Чулкова). Діалогічна компетенція. Комунікативна компетенція дітей дошкільного віку (А. Богуш, І. Луценко, Т. Піроженко). Культура мовленнєвого спілкування як показник сформованості комунікативної компетенції (А. Богуш). Завдання й зміст роботи з розвитку діалогічного мовлення, формування діалогічної компетенції. Індуктивний і дедуктивний підходи до навчання дітей діалогу. Методика навчання дітей діалогу.

Розмова вихователя з дітьми в повсякденному спілкуванні – метод розвитку діалогічного мовлення. Вимоги до організації розмов, їх тематика й зміст у кожній віковій групі. Методика організації й проведення розмов з дітьми. Прийоми активізації мовлення мовчазних і сором'язливих дітей. Бесіда – основний метод розвитку діалогічного мовлення. Види, зміст і тематика бесід. Структура бесіди. Методика проведення бесіди. Види запитань вихователя, вимоги до запитань та відповідей дітей. Специфіка комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку (І. Луценко, Т. Піроженко). Зміст мовленнєвих контактів дітей дошкільного віку (О. Смірнова). Характеристика мовлення дітей з різними формами спілкування. Методи розвитку потреби у мовленнєвому спілкуванні, комунікативних мотивів. Методика формування комунікативно-орієнтаційних дій. Методика навчання дітей способам розв'язання комунікативних мовленнєвих завдань. Методика навчання дітей невербальних засобів спілкування.

Тема 12. Методика ознайомлення дітей із художньою літературою, формування художньо-мовленнєвої компетенції. Теоретичні основи формування художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. Особливості сприймання дітьми художніх творів. Дослідження О. Запорожця, О. Нікіфорової, К. Хотенко, Є. Лукіної, Н. Ветлугіної, Н. Карпінської, Т. Козакової про особливості активного сприймання дітьми художніх творів. Змістова сторона художньо-мовленнєвої діяльності. Складники художньо-мовленнєвої компетенції: когнітивно-мовленнєва, виразно-емоційна, поетично-емоційна, оцінювально-етична, театральнo-ігрова. Завдання й зміст роботи закладу дошкільної освіти щодо ознайомлення дітей із художньою літературою. Джерела й жанри художнього

читання. Принципи добору літературних творів для читання й розповідання дітям. Принципи ознайомлення дітей із художніми творами. Методика читання художніх творів на літературних заняттях. Специфіка літературних занять, їх структура, методичні прийоми роботи. Види і типи літературних занять.

Підготовка вихователя до занять: добір твору, виразне читання, виділення важливих слів, добір ілюстрацій, наочності, технічних засобів навчання. Види бесід після художнього читання: етично-оцінні, моральної спрямованості, уявлюваний діалог з героями творів, колективне складання листа герою. Прийоми ознайомлення дітей з жанрами, композицією, засобами художньої виразності твору, дитячою книгою, її структурою.

Методика ознайомлення дітей з поетичними творами. Методика заучування поетичних творів. Значення поезії у вихованні дітей. Особливості сприймання й запам'ятовування дітьми віршів. Добір віршів для заучування, вимоги до них. Структура занять із заучування віршів і методичні прийоми їх проведення в різних вікових групах.

Драматизація та інсценування за змістом художніх творів у закладі дошкільної освіти. Методика організації ігор-драматизацій, читання за ролями, інсценування художніх творів у різних вікових групах. Види театрів: настільний, картонажний, ляльковий, театр іграшок, тільовий, фланелеграф, пальчиковий театр, театр живих тіней. Методика їх використання в різних вікових групах. Літературні та літературно-музичні свята та розваги. Тематика, види, методика проведення літературних ранків і вечорів у різних вікових групах. Куточок книги в закладі дошкільної освіти. Обладнання і методика роботи в різних вікових групах.

Тема 13. Методика навчання української мови як державної. Результати освітньої роботи з навчання української мови як державної. Програми з навчання дітей української мови для національних меншин Зарубіжні та вітчизняні дослідження проблеми навчання дітей другої мови в дошкільному віці (А.Богущ, І.Луценко, В.Ляпунова, О.Негневицька). Інтерференція, транспозиція, їх місце в процесі навчання української мови. Методи і прийоми навчання дітей української мови.

Тема 14. Методика навчання дітей елементів грамоти. Теоретичні засади підготовки дітей до навчання грамоти. Поняття «наступність», «перспективність». Їх сутність і специфіка в організації навчально-мовленнєвої діяльності дітей. Аналіз Базового компонента дошкільної освіти та Державного стандарту початкової освіти в галузі мовленнєвого розвитку дітей. Аналіз програм ЗДО і початкової школи. Форми і методи забезпечення наступності й перспективності з навчання дітей дошкільного віку та учнів рідної мови. Мовленнєва готовність дітей до школи. Діагностика мовленнєвої готовності дітей до школи. Психолого-педагогічні основи навчання грамоти. Погляди вчених на час початку навчання грамоти. Психологічна характеристика процесів читання й письма. Характеристика сучасного звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти. Дослідження Д. Ельконіна й Л. Журової з навчання дітей звукового аналізу

слів. Сучасні варіанти методик навчання грамоти й звукового аналізу слів дітей дошкільного віку. Характеристика «Абеток» для дошкільнят.

Підготовка дітей до навчання грамоти в різних вікових групах. Ознайомлення дітей із реченням, його будовою, словом, складом, звуком, наголосом. Методичні прийоми роботи.

Методика навчання дітей звукового аналізу слів. Методика ознайомлення дітей з голосними, приголосними, звуками; твердими, м'якими приголосними звуками, фішками та позначеннями звуків, схемою звукового аналізу слів. Прийоми навчання звукового аналізу слів. Структура й специфіка занять.

Методика навчання дітей читання. Методика ознайомлення дітей із буквами. Прийоми навчання читання. Навчання читання складів, слів, речень. Використання звукової лінійки, кубиків, таблиці складів.

Підготовка руки дитини до письма. Формування графічних навичок у дітей, їх відмінність від навичок малювання. Завдання й зміст підготовки руки дитини до письма. Гігієнічні й педагогічні вимоги до організації занять. Ознайомлення дітей із зошитом. Специфіка занять із підготовки руки дитини до письма й методика їх проведення. Вправи в зошиті.

Орієнтовні тестові завдання

1. Визначте правильну відповідь:
Автором методів «екскурсії-огляди в дитячому садку», «показ із називанням» є
а) Є. Тихеева;
б) С. Русова;
в) Л.Федоренко;
г) А. Богуш.

2. Визначте правильну відповідь:
Провідною формою спеціально організованого навчання дітей рідної мови та розвитку мовлення є
а) заняття;
б) гра;
в) спілкування;
г) повсякденне життя.

Орієнтовні практико-методичні завдання

1. Схарактеризуйте вимоги до тематичного заняття з розвитку мовлення. Складіть план-конспект тематичного заняття з розвитку мовлення для дітей середньої групи.
2. Розкрийте вимоги до прикладу розповіді вихователя в методиці навчання дітей розповідання. Наведіть приклад описової розповіді про іграшку для дітей середнього дошкільного віку.

Рекомендована література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / [науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю.]. К. : Видавництво, 2012. 26 с. URL: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/690/bazovij_komponent-doshkilnoji_osviti_v_ukrajini/
2. Богуш А. М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і практика навчання дітей рідної мови: підручник / за ред А. М. Богуш. К. : Вища школа, 2011. 542 с.
3. Богуш А. М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах. К. : Видавничий дім «Слово», 2008. 440 с.
4. Богуш А. М., Гавриш Н., Хома Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. К. : Видавничий дім «Слово», 2006. 304 с.
5. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навчально-методичний посібник. К. : Видавничий дім «Слово», 2008. 256 с.
6. Богуш А. М., Гавриш Н. В., Саприкіна О. В. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку. К. : Видавничий дім «Слово», 2009. 408 с.
7. Дошкільна лінгводидактика: Хрестоматія : у 2-х ч. : посібник / упор. А. М. Богуш. К. : Вища школа, 1999.
8. Крутій К. Навчання української мови дітей дошкільного віку: теорія і практика. Запоріжжя: ЛПКС, 2000. 156 с.
9. Крутій К. Л. Вимоги до сучасного відкритого мовленнєвого заняття. *Дошкільне виховання*. 2002. № 2. С. 14-17.
10. Крутій К. Л. Створення мовленнєвого середовища: теоретичні засади і практична реалізація. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС», 2001. 164 с.
11. Луценко І. Культура мовленнєвого спілкування: Зміст і методи роботи. *Дошкільне виховання*. 2004. № 5. С. 10-12.
12. Луценко І. Мовленнєвому заняттю – комунікативну тему. *Дошкільне виховання*. 2002. № 1 С. 16-17.
13. Луценко І. О. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватися: Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками. К. : Світич, 2013. 203 с.
14. Луценко І. О. Теоретичні і методичні засади розвитку комунікативно-мовленнєвої сфери дитини. Від народження до 6 років : монографія. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 291 с.
15. Малярчук А. Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал. К. : Літера ЛТД, 2003. 104 с.
16. Манько Н. В. Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку : науково-методичний посібник. К. : 2008. 256 с.
17. Піроженко Т. О. Мовленнєве зростання дошкільника. К. : Грайлик, 1999. 38 с.

ОСНОВИ ПРИРОДОЗНАВСТВА З МЕТОДИКОЮ

Тема 1. Природа Космосу. Природні умови України. Поняття про космічний простір. Зірки. Сузір'я. Сонце – зірка – джерело тепла і світла. Утворення, розміщення, будова Сонця. Основні відомості про Сонячну систему. Планети Сонячної системи. Їх загальна характеристика. Астероїди. Комети. Метеорити. Супутники. Місяць – супутник Землі. Основні відомості про Місяць. Фази місяця. Планета Земля, її місце в Сонячній системі. Будова Землі. Географічні оболонки Землі. Річний рух Землі.

Поняття про рельєф. Особливості рельєфу України. Характеристика основних височин і низовин України. Гірські райони. Використання краєвидів у роботі з дошкільниками. Загальна характеристика клімату України, його закономірності. Основні кліматоутворювальні фактори. Характеристика основних метеорологічних елементів. Неприятливі метеорологічні явища. Наукове та народне прогнозування погоди. Використання місцевих ознак в роботі з дітьми. Ґрунти України. Типи ґрунтів. Формування дбайливого ставлення до ґрунтів у дошкільному віці. Води України. Характеристика морів України. Річки України. Озера і лимани. Водосховища і ставки. Використання їх у навчально-виховній роботі з дошкільниками.

Тема 2. Рослинний світ України. Загальна характеристика царства рослин. Значення рослин у природі та житті людини. Характеристика рослинності України. Поняття про фітоценоз як природне рослинне угруповання. Ознаки та характеристика основних фітоценозів України – лісу, луків, водойм. Рослини лісу. Значення лісів у природі і житті людини. Хвойні, листяні й мішані ліси. Характеристика основних ярусів лісової рослинності. Ознайомлення дошкільників із рослинами. Рослини луків. Види луків – заплавні, суходільні, гірські. Особливості рослинності луків. Характеристика найбільш поширених злаків, бобових, різнотрав'я, осок. Рослини водойм. Рослини водойм, їх особливості. Характеристика основних ярусів рослин водойм. Специфіка ярусності розташування рослин у водоймах. Ознайомлення дошкільників із рослинами водойм.

Тема 3. Тваринний світ України. Різноманітність тваринного світу України. значення тварин у природі: формування ландшафту, вплив на рослинний покрив, очищення природного середовища, роль у житті людини.

Характеристика основних систематичних груп тварин. Підцарство найпростіші, їх роль у житті людини. Типи: Кишковопорожнинні. Ознайомлення дошкільників із медузами. Тип Кільчасті черви. Ознайомлення дошкільників з деякими представниками кільчастих червів. Тип Молюски. Особливості їх будови. Ознайомлення дітей з окремими представниками класу двостулкових та черевоногих молюсків.

Тип Членистоногі. Особливості їх будови та пристосувань до різноманітного способу життя. Ознайомлення дошкільників із представниками класу ракоподібних, павукоподібних, комах. Ознайомлення дошкільників з рибами. Особливості будови риб. Клас Земноводні. Особливості будови. Хвостаті й безхвості земноводні. Ознайомлення

дошкільників з окремим представниками, їх значення в природі. Клас Плазуни. Особливості будови, значення. Черепахи. Лускаті плазуни. Ознайомлення дошкільників з цікавими представниками класу.

Клас Птахи. Особливості будови, пристосування до повітряного способу життя, значення. Характеристика рядів. Ознайомлення дітей з окремими представниками цих родин. Клас Ссавці. Особливості будови. Значення. Характеристика рядів: комахоїдні, зайцеподібні, гризуни, китоподібні, хижі, парнокопитні. Ознайомлення дітей із найбільш поширеними представниками класу ссавців. Цікаві тварини планети. Тварини – барометри, сейсмографи, санітари, рекордсмени, велетні, карлики, характеристика окремих представників. Ознайомлення дошкільників із деякими представниками, їх значення.

Тема 4. Природне розвивальне середовище – складова формування еколого–природничої компетентності дітей дошкільного віку. Природне розвивальне середовище – система матеріальних динамічних і змінних об'єктів діяльності дитини дошкільного віку. Значення природного розвивального середовища у формуванні природничо-екологічної компетентності дошкільника. Складові компоненти природно-розвивального середовища у ЗДО: традиційні; нетрадиційні: екологічна стежина, майданчик природи, куток лісу, луку, водойми

Тема 5. Куток природи в закладі дошкільної освіти. Необхідність організації куточка природи, його навчально-виховне значення. Розміщення і обладнання куточка природи. Створення науково-природничого центру в куточку природи. Вимоги до його обладнання. Правила підбору об'єктів для куточка природи: врахування можливостей утримання об'єкта в умовах жилого приміщення, безпечність для дітей, відповідність вимогам програм, доступність для догляду тощо, та тимчасові мешканці куточка природи. Кімнатні рослини куточка природи і зимового саду (декоративно-красиво-квітучі, цибулинні, виткі, ампельні, сукуленти): походження біологічна характеристика, особливості догляду, використання. Утримання риб у куточку природи. Риби місцевих водойм і екзотичні риби: біологія, умови утримання. Влаштування акваріуму і догляд за ним. Птахи в куточку природи. Утримання в куточку природи папуг, канарок, щиглів: їх біологія та умови утримання. Ссавці – постійні мешканці куточка природи: морська свинка, хом'ячок. Біологія тварин та умови утримання. Тимчасові мешканці куточка природи: безхребетні тварини (молюски, ракоподібні, комахи) та хребетні (земноводні, плазуни, ссавці, птахи). Біологія тварин та умови утримання. Сезонні зміни в об'єктах куточка природи.

Тема 6. Ділянка закладу дошкільної освіти. Значення ділянки для реалізації змісту і завдань щодо формування еколого-природничої компетентності дітей дошкільного віку. Вимоги до планування та озеленення ділянки ЗДО. Вибір і розміщення дерев, кущів, витких рослин. Влаштування газонів на ділянці.

Вибір місця для квітника. Планування та форми квітників. Підбір декоративних квіткових рослин: однорічні, дворічні, багаторічні з

урахуванням строків цвітіння та естетичних вимог. Вирощування квітів у квітнику, догляд за ними. Збір насіння. Зимове зберігання бульб і цибулин. Зрізання квітів. Складання букетів. Зміст роботи з ознайомлення дошкільників із декоративними квітами.

Вибір місця та планування городу на ділянці закладу дошкільної освіти. Загальна характеристика овочевих культур, рекомендованих для вирощування в закладі дошкільної освіти. Особливості вирощування овочів (городня сівозміна, обробіток і удобрення ґрунту, підготовка розсади і висаджування її у ґрунт). Догляд за рослинами городу. Механічні та біологічні методи боротьби з хворобами та шкідниками рослин. Добір плодкових дерев і ягідних кущів. Розміщення плодово-ягідних культур на земельній ділянці. Підготовка ділянки, ям та саджанців до садіння. Посадка плодкових дерев і ягідних кущів. Догляд за садом. Захист плодово-ягідних рослин від шкідників. Зміст роботи щодо ознайомлення дітей дошкільного віку з рослинами саду. Участь дітей у зборі урожаю фруктів та ягід.

Тема 7. Різноманітність і класифікація методів. Єдність чуттєвого та раціонального в пізнанні природи дітьми дошкільного віку. Загальна характеристика методів ознайомлення дошкільників із природою. Класифікація методів ознайомлення дітей з природою. Взаємозв'язок методів. Пріоритет методів (наочних і практичних), що забезпечують безпосереднє і дійове ознайомлення дошкільників із природою, їх значення. Зумовленість вибору методів і прийомів особливістю пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку, конкретними завданнями ознайомлення дітей з природою на різних етапах засвоєння знань.

Тема 8. Спостереження – основний метод формування еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку. Значення спостережень у природі щодо формування еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку. Педагоги-класики Я. Коменський, К. Ушинський, Є. Водовозова, Є. Тихєєва, С. Русова, В. Сухомлинський про роль спостережень у природі в формуванні особистості дитини.

Зв'язок спостережень з різними видами діяльності дітей. Види спостережень і їх зміст у кожній віковій групі. Методика організації та проведення спостережень з дітьми різного віку. Основні етапи процесу спостереження. Послідовність розгляду рослин і тварин, об'єктів та явищ неживої природи. Прийоми активізації пізнавальної діяльності дітей у процесі спостереження. Підготовка вихователя до проведення спостережень.

Тема 9. Використання ілюстративного матеріалу в ознайомленні дітей дошкільного віку з природою. Особливості використання ілюстративного матеріалу в процесі ознайомлення дошкільників із природою. К.Ушинський про роль картин в ознайомленні дітей із навколишньою природою. Вимоги до ілюстративного матеріалу. Види ілюстративного матеріалу, місце, значення, підбір і методика використання в роботі з дітьми різного віку. Своєрідність використання репродукцій пейзажу, натюрморту в роботі з дітьми. Використання технічних засобів навчання (кінофільми, телепередачі, відео- та аудіозаписи, радіопередачі).

Тема 10. Практичні методи ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Праця в природі як один із основних методів формування еколого-природничої компетентності дітей дошкільного віку. Погляди видатних педагогів М. Монтессорі, С. Русової, А. Макаренка на роль праці в природі як важливого фактора формування особистості дитини.

Навчально-виховне значення праці, її своєрідність. Педагогічні та гігієнічні вимоги до праці дітей. Види та зміст праці дітей у природі в різних вікових групах. Форми організації праці дітей у природі. Методика керівництва різними формами організації праці дітей різного віку. Нескладні досліди як метод безпосереднього ознайомлення дітей із природою. Використання спадщини К. Ушинського, Є. Водовозової, Є. Тихеевої в організації пошуково-дослідницької діяльності з дошкільниками. Значення, зміст дослідів, що проводяться з об'єктами неживої природи, рослинами, тваринами. Методика організації та здійснення дослідної діяльності дітьми дошкільного різного віку. Організація діяльності дітей у науково-природничому центрі.

Тема 11. Словесні методи ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Використання словесних методів щодо формування еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку. Зв'язок словесних методів із методами безпосереднього ознайомлення дітей з природою. Вітчизняні педагоги К. Ушинський, В. Сухомлинський про значення розповіді в ознайомленні дітей із природою. Розповіді вихователя, види розповідей. Словесні логічні завдання як різновид розповіді. Використання художньої природознавчої літератури, творів класиків літератури, українського фольклору, сучасної літератури в процесі ознайомлення дошкільників із природою. Бесіда як метод ознайомлення дітей із природою. Види бесід, їх зміст. Вимоги до проведення бесід, методика проведення.

Тема 12. Форми ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Форми організації дітей при ознайомленні дітей із природою. Значення і місце занять у системі роботи щодо формування еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку. Підготовка вихователя до заняття: визначення змісту знань, умінь і навичок, що формуються на занятті, виходячи з вимог програми; відбір матеріалу для занять; використання різноманітних методів і прийомів навчання на заняттях відповідно до завдань програми, місця заняття у системі роботи, віку дітей.

Методика організації і проведення природознавчих занять із дітьми різного віку. Особливості проведення ігор-занять із дітьми раннього віку. Використання на заняттях досвіду і знань дітей, що отримані у повсякденному житті. Систематизація їх на заняттях. Індивідуалізація навчання дітей за їх інтересами. Зв'язок занять із іншими формами роботи.

Тема 13. Засоби фіксації знань про природу у дітей дошкільного віку. Необхідність фіксації знань дітей про природу. Ведення календарів природи і погоди: оформлення та зміст у різних вікових групах. Складання гербаріїв, різноманітних колекцій із природного матеріалу; методика використання під час закріплення знань дітей про природу. Повсякденні

спостереження, праця і пошукова діяльність дітей у куточку природи в різні пори року. Проведення свят і розваг на природничому матеріалі. Значення, місце та методика організації свят природничого характеру. Співпраця закладу дошкільної освіти і сім'ї з питань формування еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку.

Тема 14. Планування та облік роботи з ознайомлення дітей дошкільного віку з природою в умовах ЗДО. Своєрідність планування роботи з ознайомлення з природою: врахування основних етапів засвоєння знань; передбачення використання методів, що забезпечують безпосереднє сприйняття об'єктів природи, інтеграція з іншими розділами програми. Вимоги до планування роботи з ознайомлення дітей із природою. Планування системи занять на сезон та повсякденної роботи з ознайомлення дітей із природою. Місце індивідуальної роботи в плануванні. Форми планування педагогічного процесу: перспективний, календарний план. Значення обліку роботи в забезпеченні результативності навчально-виховного процесу, форми обліку.

Тема 15. Формування еколого-природничої компетентності дітей дошкільного віку як проблема психолого-педагогічного дослідження. Аналіз сучасних наукових досліджень. Педагогічні технології – організаційно-методичний інструментарій змісту дошкільної освіти. Класифікація педагогічних технологій: традиційні технології, новітні технології. Авторські технології з проблеми формування еколого-природничої компетентності у дітей дошкільного віку.

Тема 16. Інноваційні підходи до формування компетентності дитини за освітньою лінією «Дитина у природному довкіллі». Методи формування екологічних уявлень: метод мислеобразів, метод екологічної лабіалізації, метод екологічних асоціацій, метод художньої репрезентації природних об'єктів, метод екологічної емпатії, метод екологічної рефлексії, ігровий метод. Авторські технології: технологія використання казки у формуванні основ екологічної культури дітей дошкільного віку (Г. Беленька, Т. Науменко); технологія використання пейзажного живопису у формуванні естетичного ставлення до природи (Г. Беленька, О. Половіна). Форми організації роботи вихователя щодо формування еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку (заняття з милування природою; заняття-подорожі; заняття-мрії, тематичні заняття, екскурсії, прогулянки тощо).

Орієнтовні тестові завдання

1. Визначте правильну відповідь:

У методиці ознайомлення дітей дошкільного віку з природою метод спостереження відноситься до групи

- а) практичних методів
- б) словесних методів
- в) опосередкованих методів
- г) безпосередніх методів

2. Визначте правильну відповідь:

Чергування в куточку природи запроваджується

- а) у молодшій групі;
- б) у середній групі;
- в) у старшій групі;
- г) у групі раннього віку.

Орієнтовні практико-методичні завдання

1. Визначте вимоги до проведення спостереження за тваринами з дітьми дошкільного віку. Складіть план-схему спостереження за папугою з дітьми молодшого дошкільного віку.
2. Визначте вимоги до розповіді природничого змісту для дітей дошкільного віку. Створіть описову розповідь про об'єкт чи явище природи для дітей дошкільного віку (об'єкт або явище природи, вікова група за вибором студента).

Рекомендована література

1. Бабовал Т.І., Вихрущ В.О. Природознавство. Цікавий світ навколо нас. Книга для читання. II частина. Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2001.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / [науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю.]. К. : Видавництво, 2012. 26 с. URL: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/690/bazovij_komponent-doshkilnoji_osviti_v_ukrajini/
3. Беленька Г.В. Дитина в довкіллі: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку. К.: Сім кольорів, 2014. 56 с.
4. Беленька Г.В. Знайомтеся: жук-сонечко. *Методична скарбничка вихователя*. 2014. № 6. С. 36 – 39.
5. Беленька Г.В. Природничі науки у казках, запитаннях, завданнях, дослідях. Київ: Шкільний світ, 2011. 128 с.
6. Беленька Г.В. Розвиток мислення дітей дошкільного віку в процесі ознайомлення їх з природою. *Оновлення змісту і методів дошкільної освіти в Україні*: Наукові записки Рівненського пед. інституту. 2000. № 9. С. 23-47.
7. Гетьман В. Національні природні парки України. Київ: Редакції газет природничого циклу, 2012. 128 с.
8. Глухова Н.Є. Екологічна стежина в дитячому садку. К.: Шкільний світ, 2001. 54 с.
9. Горобаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей: посібник для вихователів дошкільних закладів та вчителів початкових класів. Рівне: Волинські обереги, 2001. 212 с.

10. Дошкільнятам про світ природи. Діти п'ятого року життя: навч. метод. посіб. / Г.В. Беленька, Т.С. Науменко, О.А. Половіна. К.: Генеза, 2013. 112 с.
11. Дошкільнятам про світ природи: Старший дошкільний вік: навч. метод. посіб. / Г.В. Беленька, Т.С. Науменко, О.А. Половіна. К.: Генеза, 2013. 112 с. (Настільна книжка вихователя).
12. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку "Соняшник". Тернопіль: Мандрівець, 2014. 144 с.
13. Марковская М.М. Уголок природы в детском саду. М.: Просвещение, 1989. 144 с.
14. Про затвердження санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів / Наказ Міністерства охорони здоров'я України №234 від 24.03.2016р. *Палітра педагога*. 2016. №3. С.3-22 (С. 20-21).
15. Яришева Н.Ф. Екологічне виховання дошкільників: посібник для вихователів. (Серія «Екологія і здоров'я»). К., 2001. 55 с.
16. Яришева Н.Ф. Екологічне виховання дошкільників. Київ : Грамота, 2001.
17. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. К.: Вища шк., 1995. 255 с.

ОСНОВИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА З МЕТОДИКОЮ КЕРІВНИЦТВА ЗОБРАЖУВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Тема 1. Образотворче мистецтво – специфічна форма відображення дійсності. Мистецтво як форма суспільної свідомості. Візуальність і статичність – провідні риси образотворчого мистецтва, функції мистецтва в суспільстві. Художній образ. Художній метод. Історичний характер мистецтва.

Тема 2. Мистецтво живопису. Універсальні можливості в зображенні дійсності. Техніки, засоби художньої виразності. Види і жанри живопису.

Тема 3. Мистецтво графіки. Графіка – мистецтво малюнку. Види малюнку. Ілюстрації до дитячих книг.

Тема 4. Мистецтво скульптури. Зображувальні можливості й техніки обробки матеріалів скульптури. Засоби виразності, типи, види й жанри скульптури.

Тема 5. Мистецтво архітектури. Архітектура – вид образотворчого мистецтва. Головні види архітектури. Інтегрована педагогічна технологія спілкування з дитиною на матеріалі мистецтва архітектури.

Тема 6. Декоративно-прикладне мистецтво. Головні вимоги до творів декоративно-прикладного мистецтва. Види декоративно-прикладного мистецтва. Характеристика найпоширеніших видів декоративно-прикладного мистецтва.

Тема 7. Сенсомоторний розвиток як чинник та передумова образотворчості в період дошкілья. Фізіологія сенсомоторної діяльності дитини. Завдання сенсомоторного розвитку в ранньому і дошкільному віці.

Педагогічні технології сенсомоторного розвитку дітей у образотворчій діяльності.

Тема 8. Поняття про художньо-творчі здібності та їх розвиток у дітей. Проблеми розвитку творчих здібностей дітей у образотворчій діяльності. Здібності та задатки. Періодизація розвитку творчих здібностей у дітей. Своєрідність творчості в образотворчій діяльності дитини. Засоби розвитку творчості. Педагогічна підтримка обдарованих дітей.

Тема 9. Образотворча діяльність як чинник та середовище розвитку дитини. Образотворча діяльність в особистісно-орієнтованій моделі освіти. Поліфункціональність образотворчої діяльності як основа різнобічного розвитку особистості дитини. Розвиток у дітей інтересу до образотворчої діяльності. Психолого-педагогічна характеристика інтересу до образотворчої діяльності, його особливості.

Тема 10. Види образотворчої діяльності та їх взаємозв'язок. Характеристика видів образотворчої діяльності дітей: малювання як створення зображення на площині за допомогою формоутворювальних плям, ліній і кольору; ліплення – об'ємний спосіб зображення; аплікація – художнє оформлення різних декоративних чи предметних форм. Взаємозв'язок видів образотворчої діяльності як спосіб комплексного підходу в художньому розвитку дітей.

Тема 11. Варіативні програми навчання дітей образотворчої діяльності. Провідні принципи побудови сучасних варіативних програм навчання образотворчої діяльності дітей дошкільного віку. Завдання і зміст навчання дітей образотворчої діяльності у варіативних програмах. Співвідношення навчання і творчості в розвитку образотворчих здібностей дітей у варіативних програмах. Парціальні (галузеві) програми розвитку і виховання дітей засобами образотворчої діяльності.

Тема 12. Організація особистісно-розвивального середовища для образотворчої діяльності дітей. Вихідні положення про організацію середовища, сприятливого для розвитку дитини в образотворчій діяльності. Модель особистісно-орієнтованого середовища для розвитку образотворчої діяльності. Принципи організації середовища для особистісного розвитку дитини в образотворчій діяльності.

Тема 13. Форми і методи організації образотворчої діяльності. Форми організації роботи з образотворчої діяльності в умовах повсякденного життя. Самостійна образотворча діяльність та її організація. Заняття як форма організованого навчання образотворчої діяльності, їхні види. Методи і прийоми педагогічного супроводження образотворчої діяльності дітей, їх види та характеристика. Інтеграція методів і прийомів для реалізації педагогічної мети в різних технологіях освітнього процесу образотворчої діяльності.

Тема 14. Розвиток у дітей здібностей до сприймання краси в різних формах її існування як передумова образотворчої діяльності. Сприймання краси природи, праці, побуту, людини і людських взаємин як основа пізнавального та естетичного досвіду дітей. Краса образотворчого мистецтва

як інтегративна духовна цінність. Форми і методи ознайомлення дітей із творами образотворчого мистецтва.

Тема 15. Малювання як засіб особистісного розвитку дитини. Малювання – основний вид образотворчої діяльності дітей раннього і дошкільного віку, його особливості та види. Завдання і зміст та алгоритми організації педагогічного супроводження дитячого малювання в різних вікових групах.

Тема 16. Розвиток особистості дитини у процесі занять із ліплення. Завдання і зміст навчання ліплення у різних вікових групах. Обладнання та матеріали для занять із ліплення. Методи педагогічного супроводження занять із ліплення.

Тема 17. Аплікаційна діяльність дошкільника як засіб і середовище особистісного розвитку. Характеристика аплікації як виду декоративної діяльності дітей. Завдання й зміст навчання аплікації в різних вікових групах. Облаштування занять із аплікації. Методика організації пізнавально-розвивального спілкування з дітьми в середовищі художніх занять із аплікації.

Тема 18. Альтернативні підходи до планування образотворчої діяльності. Значення планування. Принципи планування. Види планів. Перспективний і поточний плани.

Тема 19. Перспективність і наступність в організації образотворчої діяльності в закладі дошкільної освіти та школі. Перспективність і наступність – принципи неперервної освіти. Сутність перспективності й наступності в освітній роботі з розділу «Образотворче мистецтво». Напрями, форми і методи реалізації перспективності й наступності.

Тема 20. Спільна робота ЗДО та сім'ї з питань розвитку дитини засобами образотворчого мистецтва. Мета, завдання і методи розвитку дитини засобами образотворчого мистецтва в сім'ї. Форми і методи педагогічної взаємодії закладу дошкільної освіти з родинами щодо питань художньо-естетичного розвитку дітей.

Тема 21. Інноваційно-пошукова робота педагогів у галузі методики образотворчої діяльності. Поняття про інноваційно-пошукову діяльність. Мета інноваційної освітньої діяльності педагога в галузі методики образотворчого мистецтва. Етапи розробки інновацій. Показники інновацій. Характеристика інноваційно-пошукових напрямів у галузі образотворчої діяльності.

Орієнтовні тестові завдання

1. Визначте правильну відповідь:

Мистецтво відображення суцього у вигляді різних образів, зокрема таких як художні образи на площині (графіка, малярство) та в просторі (скульптура) – це

- а) образотворче мистецтво;
- б) наука;
- в) освіта;
- г) практика.

2. Визначте правильну відповідь:

До якої вікової групи застосовують завдання з малювання: «Навчати дітей елементарних способів створення зображення на папері, використовуючи лінії, плями, крапки, мазки та їх поєднання»?

- а) перша молодша;
- б) друга молодша;
- в) середня;
- г) старша.

Орієнтовні практико-методичні завдання

1. Сформулюйте методичні вимоги щодо створення виразного пейзажного малюнка дітьми дошкільного віку. Сплануйте заняття з малювання з використанням нетрадиційних технік для дітей дошкільного віку (техніка малювання, вік дітей за вибором студента).
2. Розкрийте методику ознайомлення дітей дошкільного віку з мистецтвом живопису. Назвіть критерії відбору художніх картин для роботи з дітьми дошкільного віку.

Рекомендована література

1. Антонович Є. А., Захарчук Р. В., Чутай Р. В., Станкович М. С. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів : Світ, 1993. 216 с.
2. Барб-Галль Ф. Як розмовляти з дітьми про мистецтво [Текст] / пер. з франц. Софії Рябчук. Львів: Видавництво Старого Лева, 2014. 192 с.
3. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: навчальний посібник. К.: Кондор, 2006. 200 с.
4. Майстер-класи для вихователів ДНЗ. Випуск 2 / упоряд. В.М. Кравцова. Харків: Видавнича група «Основа», 2010. 26 с.
5. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. А. Янцур. К. : СЛОВО, 2010. 373 с.
6. Ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з мистецтвом живопису / упор. Г. Підкурманна. К. : РМК, 1991. 96 с.
7. Половіна О.А. Образотворча майстерня / Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; наук. ред. Г.В.Беленька; авт. кол.: Г.В.Беленька, О.Л.Богініч, В.М.Вертугіна та ін. К.: Київ.ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 352с.
8. Рібцун О. Г., Рібцун Ю. В. Малювання крок за кроком. Талановиті пальчики: навчальне видання. Київ: Літера ЛТД, 2010. 35 с.
9. Рібцун О. Г., Рібцун Ю. В. Пластилін. Талановиті пальчики: навчальне видання. Київ: Літера ЛТД, 2011. 34 с.

10. Сірченко Л. І., Скиданова Л. Я. Декоративне малювання в дитячому садку. Альбом. К. : Рад. школа, 1991. 216 с.
11. Терещенко О.П. Розвиток творчості старшого дошкільника в образотворчій діяльності : навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошкільного віку «Я у Світі». К.: Світич, 2009. 112 с.
12. Фаломєєва Н.А. Педагогічні технології естетичного виховання дітей 5-10 р. засобами музичного мистецтва. К., 2001. 306 с.
13. Фасолько Т.С. Технології розвитку художньої творчості дошкільників в образотворчій діяльності. Кременець: Видавничий центр ОГПІ, 2011. 156 с.
14. Федій О.А. Естетотерапія: навч. посіб. 2-ге вид. перероб. та доп. К.: «Центр учбової літератури», 2012. 304 с.
15. Шоломович С., Рудченко І., Зинич Р. Методика музичного виховання в дитячому садку. Издание третье, исправленное, дополненное. К. : Музична Україна, 1985. 144 с.
16. Шульга Л. Барвіста радість. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2012. 328 с.
17. Шульга Л. М. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях з малювання. К. : ІСДО, 1995. 128 с.

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 1. Предмет методики фізичного виховання дітей від народження до шести років. Предмет та основні завдання курсу. Характеристика основних понять. Зв'язок теорії фізичного виховання з іншими науковими дисциплінами. Природничо-наукові основи курсу. Основні методи наукових досліджень у галузі фізичного виховання.

Тема 2. Становлення системи фізичного виховання. Етапи розвитку теорії та методики фізичного виховання. Характеристика системи тіловиховання в Запорізькій Січі. Актуальні проблеми фізичного виховання дітей дошкільного віку в працях педагогів минулого (Я. Коменський, Й. Песталоцці, Ж. Руссо, П. Лесгафт, Є. Аркін, К. Ушинський, С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський). Основні джерела розвитку теорії та методики фізичного виховання. Сучасні проблеми теорії фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Тема 3. Характеристика завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку. Комплексний підхід у реалізації завдань з фізичного виховання. Характеристика оздоровчих, освітніх і виховних завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку. Валеологічна спрямованість завдань із фізичного виховання. Роль закладів дошкільної освіти у розв'язанні завдань із фізичного виховання.

Тема 4. Характеристика засобів фізичного виховання. Характеристика засобів фізичного виховання дошкільнят: сили природи; гігієнічні фактори; фізичні вправи. Характеристика фізичних вправ: поняття про зміст, структуру і техніку фізичних вправ, просторова характеристика,

просторово-часова та часова характеристика. Класифікація фізичних вправ. Вимоги до вибору фізичних вправ.

Тема 5. Закономірності формування рухових навичок у дітей. Етапи навчання дітей руховим діям: початкове розучування рухової дії, поглиблене розучування, закріплення та вдосконалення рухових дій. Поняття про рухові вміння та навички, умови їх формування. Взаємозв'язок формування рухових навичок і розвитку фізичних якостей: швидкості, спритності, витривалості, сили, гнучкості, окоміру в дітей дошкільного віку.

Тема 6. Дидактичні основи навчання дошкільників руховим діям. Єдність навчання, виховання та розвитку дітей у процесі фізичного виховання. Специфіка реалізації принципів навчання у фізичному вихованні. Методи і прийоми навчання фізичним вправам. Співвідношення дидактичних методів і прийомів навчання на різних етапах навчання дошкільників руховим діям.

Тема 7. Вікові особливості дітей раннього та дошкільного віку. Закономірності розвитку дитячого організму: інтенсивність фізичного розвитку; висока пластичність та чутливість стосовно подразників зовнішнього середовища; напруженість процесів обміну речовин; тісна взаємодія фізичного та психічного розвитку дітей. Характеристика особливостей розвитку та удосконалення функцій органів і систем дитячого організму в процесі виконання фізичних вправ.

Тема 8. Гімнастика у навчанні дітей фізичним вправам. Гімнастика як засіб фізичного виховання. Види гімнастики: загальнорозвивальні види, гімнастика зі спортивною спрямованістю, спеціально-прикладні види. Особливості використання загальнорозвивальних видів гімнастики у ЗДО. Зміст і методика навчання дітей різних вікових груп вправам із шикування та перешикування, загальнорозвивальним та танцювальним вправам. Порівняльний аналіз державних та альтернативних програм навчання та виховання дітей дошкільного віку з відповідних розділів.

Тема 9. Методика навчання основним рухам. Види основних рухів та їх характеристика (ходьба, біг, лазіння, стрибки, метання, вправи у рівновазі). Техніка виконання основних рухів. Методика навчання дітей основним рухам, послідовність добірки фізичних вправ для формування у дітей різних вікових груп рухових умінь та навичок із основних рухів. Використання підготовчих і допоміжних вправ. Прийоми страхування та попередження травматизму.

Тема 10. Вправи спортивного характеру. Комплексний вплив вправ спортивного характеру на всебічний розвиток дітей. Види спортивних вправ. Правила вибору вправ спортивного характеру. Поетапність ознайомлення старших дошкільників із вправами спортивного характеру (підготовчий період, допоміжний та основний). Особливості методики розучування вправ спортивного характеру. Правила поведінки дітей і попередження травматизму.

Тема 11. Ігри з елементами спорту. Вплив ігор із елементами спорту на зміцнення здоров'я, підвищення рівня рухової підготовленості та розвиток

фізичних якостей. Методика навчання дітей іграм спортивного характеру. Обладнання та інвентар. Техніка, правила та тактика ігор спортивного характеру. Дозування навантажень. Правила поведінки дітей і попередження травматизму.

Тема 12. Рухливі ігри. Характеристика рухливої гри як засобу та методу фізичного виховання дітей. Поняття про рухливу гру, її структура. Класифікація рухливих ігор, основні види ігор. Значення рухливих ігор для всебічного розвитку дитини дошкільного віку. Видатні педагоги про роль рухливої гри.

Тема 13. Особливості методики проведення рухливих ігор. Вибір рухливих ігор для дітей дошкільного віку. Ускладнення та варіативність рухливих ігор. Підготовка вихователя та підготовка дітей до рухливої гри. Організація та керівництво рухливою грою: пояснення змісту та правил гри; прийоми розподілу ролей у грі; регулювання фізичного навантаження; підведення підсумків та оцінка діяльності дітей. Методика проведення рухливих ігор у різних вікових групах.

Тема 14. Українські народні рухливі ігри. Українські народні рухливі ігри як дієвий засіб всебічного розвитку дітей дошкільного віку в умовах національного відродження. Види ігор та їх характеристика. Особливості методики проведення українських народних рухливих ігор. Використання малих фольклорних жанрів при проведенні народних рухливих ігор: заклички до сил природи та до дітей, зговорки, лічилки, мирилки, мовчанки, прислів'я та приказки. Ознайомлення дітей із народними атрибутами до ігор.

Тема 15. Фізичне виховання дітей раннього віку. Особливості розвитку моторики дітей раннього віку. Завдання фізичного виховання дітей 1-го, 2-го та 3-го років життя. Особливості застосування засобів фізичного виховання в роботі з дітьми раннього віку. Характеристика форм роботи з фізичного виховання та методика їх проведення.

Тема 19. Фізкультурно-оздоровчі заходи в розпорядку дня. Види фізкультурно-оздоровчих заходів. Правила добору фізичних вправ для ранкової гімнастики. Особливості складання комплексу ранкової гімнастики для дітей різних вікових груп. Зміст і структура ранкової гімнастики. Методика проведення ранкової гімнастики в різних вікових групах. Структура гігієнічної гімнастики з елементами корекції, особливості проведення в різних вікових групах. Обґрунтування необхідності проведення малих форм активного відпочинку. Варіанти проведення фізкультхвилинок і фізкультпауз.

Тема 20. Заняття з фізичної культури – основна форма роботи з фізичного виховання. Типи занять. Обґрунтування типового плану побудови занять із фізичної культури. Способи організації дітей. Шляхи регулювання фізичних, емоційних і психічних навантажень на заняттях. Методика проведення занять із фізичної культури в різних вікових групах, у змішаних групах. Значення занять із фізичної культури на повітрі. Особливості організації та варіанти проведення занять на повітрі. Зміст занять із фізичної культури на повітрі в різні пори року.

Тема 21. Забезпечення рухової активності дітей дошкільного віку в повсякденному житті. Поняття «рухова активність». Види рухової активності: цілеспрямована та довільна. Якісна та кількісна характеристика рухової активності дітей. Дослідження проблеми рухової активності. Поняття про активний і пасивний руховий режим. Характеристика різних форм роботи з фізичного виховання в повсякденному житті: піші переходи та екскурсії за межі ЗДО; фізкультурні розваги та свята; дні здоров'я; самостійна рухова діяльність, індивідуальна робота з дітьми, рухливі ігри, канікули.

Тема 22. Планування та облік роботи з фізичного виховання в закладі дошкільної освіти. Значення планування та обліку роботи в ЗДО. Основні вимоги до планування. Реалізація дидактичних принципів при розподілі програмового матеріалу в перспективному плані. Оперативне планування. Облік роботи з фізичного виховання (попередній, поточний, рубіжний).

Орієнтовні тестові завдання

1. Визначте правильну відповідь:

Методикою фізичного виховання визначено такі етапи формування рухової навички

- а) ознайомчий, підготовчий, закріплення;
- б) початковий, поглибленого розучування, закріплення і удосконалення ;
- в) ознайомчий, поглибленого розучування, основний;
- г) початковий, ознайомчий, основного розучування.

2. Визначте правильну відповідь:

Удосконалення рухових навичок і комплексний розвиток фізичних якостей дітей у природних умовах – це мета

- а) заняття з фізичної культури;
- б) рухливої гри;
- в) фізкультурної розваги;
- г) прогулянки-походу за межі ЗДО.

Орієнтовні практико-методичні завдання

1. Сформулюйте методичні вимоги до вибору фізичних вправ і способу організації дітей для їх виконання. Складіть план основної частини заняття з фізичної культури для дітей старшого дошкільного віку.
2. Розробіть комплекс вправ фізкультурної хвилинки для дітей середнього дошкільного віку. Визначте основні умови ефективності реалізації запропонованого комплексу.

Рекомендована література

1. Богініч О.Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри. К., 2001.
2. Богініч О.Л., Беленька Г.В. Природа і рух: посібник. К.: Кобза, 2003.

3. Богініч О. Л., Левінець Н. В., Лохвицька Л. В., Сварковська Л. А. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2013. 128 с.
4. Вильчковский Э.С. Развитие двигательной функции у детей. К., 1983. 115 с.
5. Вільчковський Е.С. Критерії оцінювання стану здоров'я, фізичного розвитку та рухової підготовленості дітей дошкільного віку. К., 1998.
6. Вільчковський Е.С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми: Університетська книга, Суми, 2011. 428 с.
7. Денисенко Н.Ф., Мельник Л.Д. На варті здоров'я малюків. Запоріжжя, 1997.
8. Дмитренко Т. І. Методика проведення рухливих ігор у дитячому садку. К.: Радянська школа, 1961. 124 с.
9. Дмитренко Т. І. Руховий режим у дитячому садку. К.: Радянська школа, 1980. 96 с.
10. Дмитренко Т.І. Спортивні вправи і розваги для дітей дошкільного віку. К., 1976. 110 с.
11. Дмитренко Т.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. К. : Вища школа, 1979. 175 с.
12. Кистяковская М.Ю. Развитие движений у детей первого года жизни. М.: Педагогика, 1970. 75 с.
13. Традиції фізичної культури в Україні: збірник матеріалів. К., 1997.
14. Фролов В.Г. Физкультурные занятия, игры и упражнения на прогулке. М.: Просвещение, 1986.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Тема 1. Предмет, зміст і завдання курсу «Теорія та методика формування математичних уявлень у дошкільників» як науки. Актуальність курсу: історичні аспекти розвитку математики, засоби забезпечення логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку, зв'язок методики з іншими науками. Значення і завдання курсу: формування системи елементарних математичних уявлень та початкових математичних понять, формування математичного мислення і окремих логічних структур, необхідних для оволодіння математикою в школі та загального розумового розвитку, формування початкових форм навчальної діяльності, розвиток словника дітей.

Тема 2. Створення та етапи розвитку теорії та методики формування математичних уявлень у дошкільників. Становлення методики як науки. Історія розвитку методики початкового навчання арифметики. Сутність монографічного та обчислювального методів, їх характеристики. Етапи розвитку методики. Внесок вітчизняних і зарубіжних педагогів у розвиток методики (Є. І. Тихеева, Ф. Н. Блехер, Г. М. Леушина та

ін.). Сучасні підходи наукових досліджень у галузі методики формування елементарних математичних уявлень (Г. С. Костюк, М. А. Машовець, К. Й. Щербакова та ін.).

Тема 3. Особливості сприймання та відтворення кількості предметів дітьми раннього та дошкільного віку. Вплив просторово-якісних особливостей предметів на сприймання дітьми кількості і множин (відстань, щільність, розмір предметів, колір, форма, розміщення тощо). Операції з множинами: об'єднання, вилучення, групування.

Тема 4. Методика формування уявлень про множину в дітей різних вікових груп. Пізнання дітьми відношень «один» – «багато», «багато» – «мало», «порівну». Встановлення взаємно-однозначної відповідності між елементами множин, формування уявлень про рівність, нерівність множин. Способи порівняння множин: накладання, прикладання. Методика організації роботи з дітьми щодо формування уявлень про множини в різних вікових групах.

Тема 5. Особливості розвитку в дітей уявлень про число та лічбу з методикою їх навчання. Розвиток уявлення про число, методика ознайомлення дітей із новим числом, навчання кількісної та порядкової лічби в різних вікових групах, різниця між ними. Ознайомлення дітей із цифрами. Методика ознайомлення дітей зі складом числа з одиниць та двох менших.

Тема 6. Методика навчання дітей старшого дошкільного віку обчислювальної діяльності та розв'язанню арифметичних задач. Натуральний ряд чисел, його особливості побудови. Особливості навчання дітей розв'язанню арифметичних прикладів і задач. Види арифметичних задач (знаходження суми і остачі, збільшення і зменшення числа на декілька одиниць, різницеве порівняння). Етапи в навчанні розв'язання задач. Методичні прийоми в навчанні розв'язання арифметичних задач та прикладів.

Тема 7. Розвиток уявлень про величину предметів у дітей раннього та дошкільного віку. Поняття про величину предмета. Особливості сприймання величин дітьми дошкільного віку. Завдання щодо ознайомлення дошкільників з величиною предметів. Методи і прийоми формування уявлень про величину предметів у різних вікових групах. Особливості навчання дітей вимірювальної діяльності.

Тема 8. Розвиток уявлень про форму предметів та геометричні фігури в дітей раннього та дошкільного віку. Поняття про форму предметів. Особливості сприймання форм предметів та геометричних фігур дітьми раннього і дошкільного віку. Завдання щодо ознайомлення дітей з формою предметів і геометричними фігурами. Методика ознайомлення дітей із геометричними фігурами в різних вікових групах.

Тема 9. Особливості формування просторових уявлень у дітей раннього і дошкільного віку. Поняття про простір і просторові орієнтири. Особливості сприймання простору дітьми раннього і дошкільного віку. Етапи розвитку розрізнення просторових напрямків дошкільниками. Особливості сприйняття та відображення просторових відношень між предметами.

Завдання з формування у дітей уявлень про простір. Методика формування просторових уявлень у дітей різних вікових груп.

Тема 10. Особливості формування уявлень про час у дітей раннього і дошкільного віку. Поняття про час і його особливості. Завдання з навчання дітей орієнтування в часі. Методика формування уявлень про час, навчання розрізненню частин доби, визначення їх послідовності в різних вікових групах. Методика формування уявлень про рік, календар, систему мір часу в старшому дошкільному віці.

Тема 11. Особливості логіко-математичного розвитку дошкільника. Поняття «логіко-математичного розвитку» дітей дошкільного віку. Аналіз основних понять: класифікація, серіація, вимірювання та обчислення. Особливості діагностики рівня логіко-математичного розвитку дітей в різних вікових групах.

Тема 12. Педагогічна взаємодія ЗДО з сім'єю та школою в питаннях логіко-математичного розвитку дошкільника. Роль сімейної педагогіки у формуванні логіко-математичних здібностей дітей раннього і дошкільного віку. Форми роботи ЗДО з сім'єю в процесі логіко-математичного розвитку дітей. Вимоги сучасної початкової школи до рівня логіко-математичної компетенції дітей старшого дошкільного віку. Показники готовності дітей до вивчення математики в школі.

Орієнтовні тестові завдання

1. Визначте правильну відповідь:

Однією з особливостей сприймання величини дітьми дошкільного віку є

- а) вміння розкласти множину предметів на дві менші групи;
- б) усвідомлення незалежності ваги від розміру предмета;
- в) усвідомлення того, що однакова кількість предметів позначається одним числом;
- г) вміння вимірювати довжину предметів.

2. Визначте правильну відповідь:

Одним із завдань з формування уявлень про форму предметів і геометричних фігур для дітей шостого року життя є

- а) ознайомити дітей з поняттям п'ятикутник, багатокутник, вчити називати фігуру залежно від кількості кутів;
- б) вчити порівнювати геометричні фігури з предметами, схожими за формою;
- в) ознайомити з трикутником і чотирикутником, вчити обстежувати фігури, визначати сторони, кути, вершини;
- г) розрізняти і порівнювати куб, кулю, квадрат, круг, використовуючи їх у конструюванні.

Орієнтовні практико-методичні завдання

- 1. Розкрийте методику формування уявлень про рік у дітей дошкільного віку. Зробіть добірку дидактичних ігор, спрямованих на формування уявлень про рік, для дітей різних вікових груп.

2. Розкрийте особливості формування уявлень про множину в дітей різних вікових груп. Визначте мету та складіть фрагмент заняття з дітьми старшого дошкільного віку на тему: «Вилучення частини з цілого».

Рекомендована література

1. Артемова Л.В. Колір, форма, величина, число. К., 1997.
2. Баглаєва Н. Основні підходи до логіко-математичного розвитку дітей. *Дошкільне виховання*. 2000. №4. С. 18-22.
3. Белошистая А.В. Дошкольный возраст: формирование и развитие математических способностей. *Дошкольное воспитание*. 2000. № 2. С.69-79.
4. Габова М. Знакомство детей с геометрическими фигурами. *Дошк.воспит.* 2000. №3. С. 11.
5. Гайдаржийская Л.П. Формирование элементарных математических представлений у детей старшего дошкольного возраста: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. К., 1996. 173с.
6. Грибанова О.К. та ін. Методика формування елементарних математичних уявлень у дітей. К., 1987.
7. Зайцева Л.І. Формування елементарної математичної компетентності в дітей старшого дошкільного віку: автореф. дис. ... канд. пед. наук:13.00.08: «Дошкільна педагогіка». К., 2005. 20с.
8. Крутій К.Л. Планування освітньої роботи з дітьми дошкільного віку. Запоріжжя: ЛПКС, 1999. 48с.
9. Машовець М. Про складне – доступно й просто: засвоєння абстрактних математичних понять. *Дошкільне виховання*. 2000. №5. С.15-17.
10. Машовець М. Математика на кухні. *Дошкільне виховання*. 2001. №9. С. 20–21.
11. Машовець М. Математичні прогулянки. *Дошкільне виховання*. 2001. №2 2001. С. 16-18.
12. Навоцья О. И. Формирование математических представлений у дошкольников 4-5 лет. *Дошкольная педагогика*. 2007. №1. С. 18-19.
13. Рихтерман Т.Д. Формирование представлений о времени у детей дошкольного возраста. М.: Просвещение, 1989. 48 с.
14. Скарбничка ігор для розумних батьків і кмітливих дітлахів / укл.: К. Крутій, Н. Маковецька. Запоріжжя: ЛПКС, 2000. 204 с.
15. Степанова Т.М. Диференційоване навчання дітей дошкільного віку математики. Різномірні програми. Миколаїв, 1997. 27с.
16. Татаринова С. О. Формування логіко-математичних понять у старших дошкільників у процесі пізнавальної діяльності. Дис. ...канд. пед. наук: 13.00.08: «Дошкільна педагогіка», Мелітополь, 2008. 220 с.
17. Фунтікова О.О. Використання моделей у формуванні знань про час у дошкільників 5-7 років: автореф. дис. ... канд. пед. наук. К., 1993. 23с.
18. Фунтікова О. Методичні основи формування початкових математичних уявлень у дітей 4-5 року життя. *Палітра педагога*. 1991. №4. С.10-13.

19. Щербакова К.Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників. К., 1996.
20. Якименко С.І. Абетка. Логіка. Математика: метод. посіб. Тернопіль: Навч. кн. «Богдан», 2003. 176 с.

ПРОГРАМА ЗАХИСТУ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна (випускна) робота – це самостійна, цілісна, завершена робота, що призначена для об'єктивного контролю ступеня сформованості фахових компетентностей, виявлення готовності випускника до самостійної професійної діяльності. Її виконання здійснюється з метою захисту.

Випускна робота виконується відповідно до навчального плану підготовки бакалавра дошкільної освіти і спрямована на розв'язання таких завдань:

- систематизація, закріплення й розширення теоретичних знань зі спеціальності, вмінь застосовувати ці знання для вирішення освітніх завдань у галузі дошкільної освіти;
- розвиток навичок здійснення самостійного дослідження у галузі дошкільної освіти: вивчення, аналіз нормативної документації, систематизація даних зі спеціалізованих інформаційних джерел, здійснення дослідницької діяльності, формулювання своїх висновків і пропозицій;
- оцінювання рівня володіння студентом певною сукупністю професійних компетенцій, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Проведення захисту бакалаврських робіт відбувається з використанням дистанційних технологій навчання під час відкритого засідання екзаменаційної комісії в режимі відеоконференції. Завантаження робіт і презентацій доповідей у хмарне середовище НПУ імені М.П.Драгоманова здійснюється напередодні захисту з використанням хмарного диску (Google Диск). Завантаження файлів у хмарне середовище НПУ та додаткове їх зберігання на зовнішньому зберігаючому пристрої здійснюється за підтримки секретаря екзаменаційної комісії.

Захист бакалаврських робіт відбуватиметься на платформі Google Meet.

КРИТЕРІЇ
оцінювання відповідей та бакалаврської роботи випускників
факультету педагогіки і психології на державному комплексному
кваліфікаційному екзамені

Рівень	Кількісна характеристика рівня	Характеристика відповідей випускника		Характеристика бакалаврської роботи випускника
		на питання теоретичного змісту	на завдання практично-методичного змісту	
Низький	0 – 34 бали	Випускник не засвоїв навчальний матеріал, не орієнтується у змісті та обсязі базових методичних понять, які тлумачить; не може зрозуміти змісту тестових питань, а тому його відповіді безпосередньо не стосуються предмету вивчення.	У випускника недостатньо розвинуті логічні, аналітичні уміння та уміння узагальнення.	Робота не має ознак самостійного дослідження. Вона не містить аналізу джерельної бази досліджуваної проблеми; мовленнєве та технічне оформлення не відповідає вимогам, викладеним у методичних рекомендаціях кафедри, наявна велика кількість помилок різного типу. Під час захисту студент із зусиллями відповідає (або не відповідає) на поставлені питання з теми, не знає теорії досліджуваної проблеми, у відповіді припускається істотних помилок.
Задовільний	35 – 59 балів	Випускник має фрагментарні знання із загального обсягу навчального матеріалу, не знає наукових визначень базових методичних понять; поверхнево володіє умінням міркувати. У відповідях відтворює знання на рівні запам'ятовування, супроводжує їх другорядними міркуваннями, які інколи безпосередньо не стосуються змісту тестового питання.	Випускник не вміє застосовувати теоретичні знання на практиці; здійснює аналіз причини виникнення проблемної ситуації, однак не може чітко сформулювати методи, які необхідно застосувати для її розв'язання.	Робота має дослідницький характер, містить усі необхідні елементи дослідження, але характеризується поверхневим аналізом та недостатньо критичним розглядом теми. У дослідженні простежується непослідовність викладення матеріалу, представлено необґрунтовані висновки; кількість сучасних бібліографічних джерел недостатня, в оформленні роботи є недоліки технічного, граматичного, стилістичного характеру. Під час захисту студент демонструє невпевненість, недостатньо орієнтується в досліджуваній проблемі, не дає повної, аргументованої відповіді на поставлені питання.

Достатній	60 – 89 балів	Випускник демонструє розуміння навчального матеріалу, вільно в ньому орієнтується, однак у визначенні базових методичних понять припускається деяких неточностей. На тестові питання відповідає неповно, допускає помилки не принципового характеру, не наводить приклади з практичного досвіду, не розкриває суть проблеми повністю.	Відповідь випускника на питання в цілому є правильною, але наявні окремі неточності у визначенні методів розв'язання проблемної ситуації.	Робота має дослідницький характер, виконана самостійно, зміст відповідає заявленій темі; кількість бібліографічних джерел відповідає обсягу роботи. Однак авторські висновки в дослідженні зроблено на недостатньо високому рівні узагальнення; в мовленнєвому та технічному оформленні роботи є окремі недоліки. Під час захисту студент демонструє належні знання досліджуваної проблеми, на запитання відповідає правильно, але недостатньо повно і аргументовано.
Високий	90 – 100 балів	Випускник глибоко орієнтується в навчальному матеріалі, вільно оперує базовими методичними поняттями, дає їх повну характеристику, аргументує свою відповідь прикладами з практичної діяльності. Відповіді на тестові питання є повними й розгорнутими, характеризуються логічністю та послідовністю суджень і свідчать про високий рівень засвоєння знань.	Випускник демонструє сформовані вміння аналізувати, обґрунтовувати та узагальнювати. Завдання виконує правильно, аргументовано і творчо.	Робота є ґрунтовною, написана самостійно, зміст відповідає поставленій меті та завданням. Випускник здійснив глибокий аналіз досліджуваної теми, наукової літератури; матеріал виклав логічно, послідовно з відповідними обґрунтованими висновками (рекомендаціями). Робота оформлена з дотриманням усіх вимог, написана грамотно. Під час захисту роботи студент демонструє глибоке знання досліджуваної проблеми, вільно оперує даними дослідження, з легкістю відповідає на поставлені питання.